

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

**НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА**

ВИПУСК 2

2020

Том 2

Збірник наукових праць

Київ – 2020

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Збірник наукових праць

Випуск 2, 2020

Виходить 6 разів на рік

Збірник засновано у вересні 2015 року.

Засновник: Науково-дослідний інститут публічного права.

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ № 21525-11425 Р від 08.09.2015.

Ухвалено до друку та поширення через мережу Internet вченою радою

Науково-дослідного інституту публічного права

(протокол № 5 від 07.04.2020 р.)

Збірник наукових праць «Науковий вісник публічного та приватного права» включено до переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін на підставі Наказу МОН України № 409 17.03.2020 р. (Додаток 1)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Галуцько В. В. – доктор юридичних наук, професор (головний редактор); **Дрозд О. Ю.** – доктор юридичних наук, доцент (науковий редактор); **Віхляєв М. Ю.** – доктор юридичних наук, доцент; **Журавльов Д. В.** – доктор юридичних наук, професор; **Короєд С. О.** – доктор юридичних наук, доцент; **Курило В. І.** – доктор юридичних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України та Міжнародної кадрової академії, заслужений юрист України, Лауреат Премії Ярослава Мудрого, відмінник освіти України; **Мануїлова К. В.** – кандидат юридичних наук, доцент; **Севрук В. Г.** – кандидат юридичних наук; **Влад Вернигора** – L.L.M., BA (Hons), MA, DSocSc (Таллін, Естонія).

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію автора.

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.

Науковий вісник публічного та приватного права: Збірник наукових праць. Випуск 2. Т.2. К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. 61 с.

У збірнику висвітлюються актуальні питання теорії та історії публічного адміністрування, адміністративного, конституційного, цивільного, трудового, екологічного, кримінального і кримінально-процесуального права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів і студентів, усіх, хто цікавиться проблемами публічного та приватного права.

Адреса редакції:

Науково-дослідний інститут публічного права

03118, м. Київ, вул. Козацька, 116, к. 206, тел. (044) 228-10-31

www.nvppp.in.ua

ISSN 2618-1258 (Print)

ISSN 2618-1266 (Online)

© Науково-дослідний інститут публічного права, 2020

ЗМІСТ

Кудін А. А. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	4
Махмурова-Дишлюк О. П. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ	12
Зубов О. С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС АПАРАТУ СУДУ ТА ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	19
Тополя Р. В. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	27
Яра О. С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ ЮРИДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНІ.....	37
Розсоха С. С. СУТНІСТЬ ГАРАНТІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	44
Домусчі Л. В. ПРОЦЕДУРИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ У СПРАВАХ СТОСОВНО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ ОСІБ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	52
Крупницький О. С. ЮРИДИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	60
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	68

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У статті здійснено характеристику та розкрито напрямки вдосконалення сучасного стану розвитку правової системи України. Доведено, що вона характеризується комплексом взаємопов'язаних, однак не завжди узгоджених засобів впливу вищих, центральних місцевих і локальних суб'єктів публічної адміністрації та формалізованих і неформалізованих суб'єктів громадянського суспільства на побудову в Україні правової системи, яка відповідала б цінностям і стандартам європейської спільноти. Основною цінністю на практиці має бути людина її права, свободи та інтереси, а суб'єкти владних повноважень мають служити їй, а не приватному чи корпоративному інтересу.

Ключові слова: демократія, засоби впливу, правова система, принцип верховенства права, суб'єкт громадянського суспільства, суб'єкти публічної адміністрації, цінності і стандарти ЄС.

The article describes and reveals areas for improving the current state of development of the legal system of Ukraine. It is proved that it is characterized by a set of interconnected, but not always coordinated means of influencing higher central local and local public administration entities and formalized and non-formalized civil society actors to build a legal system in Ukraine that meets the values and standards of the European community. In which the main value in practice should be a person's rights, freedoms and interests, and the subjects of power should serve him, not private or corporate interests.

Key words: democracy, EU values and standards, Legal System, means of influence, principle of the rule of law, subject of civil society, subjects of public administration.

Вступ. Україна – правова демократична держава, в якій людина визнана найвищою соціальною цінністю. Реалізація цих положень Конституції України прямо впливає на сучасний розвиток її правової

системи, що перебуває на зломі хоча реально демократичних, однак таких, що перебувають під впливом корумпованих і олігархічних чинників. Це не може задовольняти народ України.

Значна довіра громадян до сучасної верховної влади дає можливість провести її відповідні реформи з метою проведення правової системи України до стандартів і цінностей Європейської спільноти. На сучасному етапі розвитку наше суспільство стикається з багатьма викликами, які вимагають свого як теоретичного, так і правотворчого та правореалізаційного вирішення. У цій статті буде схарактеризовано сучасний стан правової системи України та запропоновано деякі напрямки її вдосконалення.

До проблеми розвитку правової системи країни зверталися вітчизняні вчені Ю. Ведерніков, В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, М. Лазаренко, А. Папірна, О. Петришин, О. Правоторова, Р. Фелікс, М. Цвік та ін. Проте вони безпосередньо викликів щодо сучасного стану розвитку правової системи України не торкалися, а зосереджували свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії природного права, теорії права, а також вітчизняного законодавства виявити й описати сучасний стан розвитку правової системи України та запропонувати напрямки її удосконалення.

Результати дослідження. В юридичній літературі сталої є точка зору, що в кожній країні діють свої правові звичаї, традиції, юрисдикційні органи, сформувалися особливості правового менталітету, правової культури, що й об'єднується загальним поняттям «правова система». У будь-якій державі правова система детермінована історичними та географічними факторами, є частиною соціальної системи держави. Правова система – це комплекс взаємопов'язаних і узгоджених юридичних засобів, призначених для регулювання суспільних відносин та юридичних явищ, що виникають унаслідок такого регулювання. Структуру правової системи становлять такі елементи: суб'єкти права – фізичні особи, організації та юридичні особи; правові норми та принципи; правові відносини, правова поведінка, юридична практика, режим функціонування

правової системи; правосвідомість і правова культура; законність і правопорядок як результат взаємодії зазначених елементів [1].

Більш детально спинимося на стані та трансформації юридичних елементів правової системи України на сучасному етапі її розвитку. Фізичні особи в Україні з погляду формальної догматики можуть мати загальний статус громадянина України, іноземця та особи без громадянства. Усім їм може бути притаманний спеціальний статус фізичної особи-підприємця, а громадяни України крім того можуть мати правовий статус публічної особи – наприклад, державного службовця як громадянина України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [2].

У свою чергу юридичні особи в Україні поділяються на приватні, публічні та громадські. Перші створюються з метою задоволення приватного, другі – державного й органів місцевого самоврядування, треті – колективного інтересу. Публічні та приватні юридичні особи можуть поставати у формі установ та підприємств, а публічні крім того – у формі державних і комунальних організацій. Наприклад, згідно із Законом України від 21 травня 1997 р. № 280 районні та обласні ради – це органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст [3]. В Україні як держави, що перебуває на початковому етапі свого розвитку, постійно відбувається реформування органів публічної влади. Припиняють своє існування одні органи, і з виконання уточнених функцій держави виникають нові.

Норми права є первинною складовою права будь-якої правової системи. Оскільки Україна належить до романо-германської правової сім'ї, то основними нормами права є нормативно-правові акти високого рівня (закони) та численні підзаконні нормативно-правові акти. Основним законом України є Конституція України. Також вагомий вплив на формування правової системи України належить міжнародно-правовим

актам, насамперед основоположним актам ООН та Європейського Союзу. Останні стали особливо актуальними після підписання угоди про асоціацію України в ЄС та відповідного плану заходів з її реалізації. Крім того слід підкреслити, що вагомий вплив на правову систему України почали здійснювати судові прецеденти (рішення) Європейського суду з прав людини, який здійснює захист порушених прав громадян країн-учасниць ради Європи на основі реалізації положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5; 6; 7].

Принципи права є основоположною категорією в будь-якій країні романо-германської правової сім'ї. Не є виключення з цього правила й Україна. У вітчизняній науковій і навчальній літературі принципи характеризують як найбільш загальні вимоги, що ставляться до суспільних відносин та їх учасників, а також як вихідні керівні засади, відправні настанови, що виражають сутність права і впливають з ідей справедливості та свободи, визначають загальну спрямованість і найістотніші риси чинної правової системи [8]. В умовах сьогодення загальні вітчизняні принципи права проходять своє подальше утвердження, в першу чергу щодо переходу всієї правової системи України на дотримання букви й духу принципу верховенства права. Наповнюються новим змістом і спеціальні принципи – наприклад, в адміністративному праві усе ширше використовуються принципи належного врядування [9].

Змінюються підходи до розуміння правової поведінки та застосування юридичної практики. Стосовно першої проблеми необхідно звернути увагу на зміну парадигми правової поведінки чиновників у зв'язку із застосуванням інституту е-декларування особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та інших сучасних антикорупційних заходів, які є вже впровадженими в правозастосуванні чи перебувають та стадії розробки і правотворчості. Що призводить до зміни правової поведінки публічні чиновників як на службі, так і в побуті [10]. Змінюється також і юридична практика, яка підлаштовується як під європейські стандарти, так і під нові виклики, які виникають у суспільних відносинах. Слушним прикладом тільки що зазначеного є запровадження в Україні європейських стандартів фіксації

порушень правил дорожнього руху за допомогою технічних засобів та особливості застосування в таких випадках адміністративної відповідальності, яка може характеризуватися з погляду суб'єктивної сторони презумпцією тимчасової винності власника транспортного засобу, на якому скоєно порушення правил дорожнього руху [11].

Режим функціонування правової системи сучасної України без всякого сумніву є демократичний. У нас регулярно відповідно до кращих стандартів світової спільноти змінюється вища публічна влада та представницькі органи місцевого самоврядування. А коли деякі політично збанкрутілі можновладці не залишають свої посади, то їм допомагає це зробити народ України через Майдан. Проте стандарти вітчизняної демократії все ж залишаються далекими від європейських. На нинішньому етапі розвитку суспільства політична система – це система транспартійної корупції, в якій різні партії сваряться на публіці, а всередині пов'язані бізнес-інтересами, і для них це головне. При цьому культивується всемогутність грошей. Це прямий шлях до корупції. Відповідно до європейських вимірів демократія – це ефективно діюча в інтересах країни, а не купки політиків, державна машина, це чіткий розподіл повноважень між гілками влади, це стабільно працюючий уряд, який підтримує стабільна більшість у парламенті, і незалежна судова влада, це консенсус політичного класу і суспільства щодо стратегічно важливих для країни питань [12]. В умовах сьогодні Президент України В. Зеленський та його команда наполегливо намагаються системно зламати ці негативні явища. Зокрема через ухвалення антикорупційної стратегії та законодавства щодо протидії олігархату [13].

Це послідовно, хоча і не швидко, призводить до зміни правосвідомості та правової культури як чиновників так і громадян. Як уже доводилось вище, позитивно змінюється правова культури публічних чиновників. Що стосується більшості пересічних громадян, то зрушення в цій сфері відбуваються неоднозначно. Наприклад, кількість прихильників європейських цінностей, Європейського Союзу, НАТО значно зросла останніми роками. Одночасно значно зменшилася кількість громадян, які підтримували псевдоцінності «Руського світу». Це є позитивним явищем.

Проте незначні зрушення є у правосвідомості громадян щодо підтримки непопулярних євроатлантичних прагнень нашого уряду – наприклад, щодо запровадження ринкових механізмів в енергетичній та комунальній сферах.

Законність і правопорядок у вітчизняному суспільстві на сучасному етапі розвитку характеризується упровадженням в усі сфери життя принципу верховенства права як царини досягнення широкого за змістом успіху національної правової системи. Цей шлях не тільки на рівні правозастосування та рівня правотворчості і ще головне – на рівні правового мислення громадян і чиновників – вимагає наполегливих зусиль як органів публічної влади, формалізованих суб'єктів громадянського суспільства, так і активної підтримки більшості громадян України.

Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо сучасного стану розвитку правової системи України:

- здійснюється постійне реформування вітчизняних органів публічної влади, припиняють своє існування одні публічні органи і для виконання уточнених осучаснених функцій держави виникають нові;

- в умовах інтеграції українського суспільства до цінностей і стандартів ЄС вагомий вплив на формування правової системи України належить міжнародно-правовим актам ЄС та Ради Європи, в першу чергу провідну роль у цій сфері здійснюють судові прецеденти (рішення) Європейського суду з прав людини, що ухвалюються на основі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

- загальні вітчизняні принципи права надалі утверджуються, у першу чергу щодо переходу всієї правової системи України на дотримання букви і духу принципу верховенства права, та наповнюються новим змістом і новітніми спеціальними принципами;

- змінюються підходи до розуміння правової поведінки та застосування юридичної практики стосовно парадигми правової поведінки публічних чиновників, зокрема завдяки застосуванням інституту е-декларування;

- змінюється також і юридична практика, поштовхом для чого є європейські стандарти та нові виклики, які виникають у суспільних

відносинах;

– демократичний національний режим функціонування правової системи за ініціативою Президента України В. Зеленського наповнюється справедливими чинниками через ухвалення антикорупційних заходів і законодавства щодо протидії олігархату;

– існують проблеми щодо повільного зрушення у правосвідомості значної кількості громадян щодо невідтримки ними непопулярних, однак необхідних для достойного життя реформ, зокрема щодо запровадження ринкових механізмів в енергетичній та комунальній сферах.

Висновки. Отже, сучасний стан правової системи України характеризується комплексом взаємопов'язаних, однак не завжди узгоджених засобів впливу Президента та Кабінету міністрів України, інших органів виконавчої влади, більшості парламентарів, керівників територіальних громад, судової гілки влади, формалізованих і неформалізованих суб'єктів громадянського суспільства на побудову в Україні правової системи, яка відповідала б цінностям і стандартам європейської спільноти, у якій основною цінністю на практиці має бути людина, її права, свободи та інтереси, а суб'єкти владних повноважень мають служити їй, а не приватному чи корпоративному інтересу.

Список використаних джерел:

1. Ведерніков Ю., Папірна А. Теорія держави і права: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 333 с.
2. Про державну службу. Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 4. ст. 43.
3. Про органи місцевого самоврядування. Закон України від 21 травня 1997 р. № 280. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. ст. 170
4. Бюро економічної безпеки України. Утворено. Урядовий портал. 2019. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-utvorennya-byuro>
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106. Верховна Рада

України. 2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text;

6. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Верховна Рада України. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-p#Text>;

7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Верховна Рада України. 2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

8. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М. Цвіка, О. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

9. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 656 с.

10. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році. Схвалено Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції 29 березня 2019 р. № 885. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf>

11. Лазаренко М. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі: дисертація. Київ, 2017. 2015 с.

12. Фелікс Р. Політичний режим в Україні: Тенденції формування. Політичний менеджмент. 2011. № 5. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/rudych_politychnyi-1.pdf].

УДК 342.9.23:351.746

Махмурова-Дишлюк О. П.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

У статті розкрито зміст нормативного регулювання адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні. Доведено, що це процес законознавчої парламентської та розпорядчої адміністративної діяльності, який здійснюється суб'єктами правотворчості шляхом формування норм права в умовах збройного конфлікту щодо ефективного захисту прав, свобод та інтересів осіб, які постраждали внаслідок російсько-терористичної агресії.

Ключові слова: адміністративно-правового забезпечення, захист, збройний конфлікт, зміст, нормативне регулювання, права і свободи, розпорядча адміністративна діяльність.

The article reveals the content of normative regulation of administrative and legal support of human and civil rights and freedoms in the conditions of armed conflicts in Ukraine. It is proved that this is a process of legislative, parliamentary and administrative activity carried out by law-making entities through the formation of norms of law in armed conflict on effective protection of the rights, freedoms and interests of victims of Russian terrorist aggression.

Key words: administrative and legal support, administrative work, armed conflict, content, protection, regulatory regulation, rights and freedoms.

Вступ. Україна довгий час перебуває в умовах збройного конфлікту щодо захисту територіальної цілості та прав свобод громадян від російсько-терористичної агресії. Одночасно Україна є правова та соціальна

держава, і незважаючи на те, що повну відповідальність за порушення прав свобод людини і громадянина в умовах збройної агресії несе Російська Федерація, проте до моменту притягнення її до міжнародного правової відповідальності та компенсації за її рахунок шляхом стягнення контрибуцій збитків, завданих громадянам України, держава Україна зобов'язана підтримувати, захищати та відновлювати права і свободи громадян самотужки чи за кошти міжнародних партнерів.

Усе це в правовій державі Україна здійснюється на основі норм права, які за роки збройної відсічі російським терористам отримали значного розвитку. Проте в умовах сьогодення залишається низка питань в аналізовані сфері, що потребують свого подальшого нормативного вирішення.

До проблеми нормативного забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні звертали свою наукову увагу вітчизняні вчені М. Алексійчук, Н. Армаш, В. Бібік, С. Бескоровайний, Я. Букреєв, А. Вишневський, В. Галуцько, П. Діхтієвський, Я. Журавель, М. Доненко, Т. Короткий, О. Кузьменко, О. Куракін, С. Марущенко, О. Правоторова, Ю. Радковець, Є. Руденко, С. Сірий, О. Сікорський, Т. Тарахонич, Г. Христова та ін.

Проте вони аналізовану нами проблематики безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки та більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, міжнародного права та чинного законодавства здійснити класифікацію та розкрити зміст нормативного регулювання адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні.

Результати дослідження. Згідно зі словником української мови «нормативний» – це той, який: 1) визначає норму, правила і т. ін. чого-небудь; 2) відповідає нормативу, встановлений нормативом [1]; «регулювати» – це: 1) впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі; 2) досягати належного ступеня вияву чого-небудь [2].

Т. Тарахонич, використовуючи феноменологічний підхід доводить, що поняття «регулювання» в науковій дефініції зумовлює світоглядний аспект юридичної науки, який надає можливість глибше зрозуміти різноманітні сторони об'єктів, процесів та явищ правової дійсності, і вони мають бути чіткими, конструктивними. Учений підтримує точку зору тих учених, які вважають, що регулювати – це визначати поведінку людей та їх колективів, спрямовувати їх функціонування та розвиток, цілеспрямовано впорядковувати; встановлювати межі, масштаб поведінки людей, вносити в суспільні відносини стабільність, систему, порядок, і тим самим спрямовувати їх у певному напрямку; впливати (сукупність впливів, діяльність, соціальний феномен), що викликає в системі певні зміни, які призводять до зменшення чи подолання розбіжностей між «сущим» та «належним» за рахунок наближення «сущого» до «належного», а не навпаки [3].

На думку Т. Тарахонич, процес пізнання категорії «регулювання» відбувається як процес усвідомлення, кристалізації його сутності. Важливим аспектом у формуванні розуміння сутності регулювання мають традиції як певної держави, так і науково-теоретичні традиції, які встановлюють межі правового усвідомлення предмету аналізу. Вивчаючи сутність процесу регулювання, враховуються традиції певної держави й використовується вже існуючі знання про предмет дослідження. Регулювання є процесом, що передбачає наявність засобів регулювання, суб'єкта, який має можливості та наділений відповідними повноваженнями зі здійснення регулювання, а також обставини, що зумовлюють здійснення діяльності, пов'язаної з регулюванням.

До зазначеної структури регулювання можна також віднести предмет регулювання (економічні, політичні, соціальні, культурні відносини тощо, які потребують регулятивного впливу), мету, завдання та результат, на який спрямовані дії суб'єкта регулятивного впливу, та юридичні факти, які зумовлюють процес регулювання. Під предметом регулювання в юридичній літературі розуміють те, що підлягає врегулюванню, тобто юридично значущі відносини, які є стійкими та характеризуються повторюваністю подій та дій людей; припускають можливість державно-

правового (зовнішнього) контролю за ними; створюють зовнішню потребу в їх урегулюванні. Цілі права і правового регулювання є ідеальним виразом об'єктивної закономірності, ідеальної сили, яка спонукає до певної поведінки людей [3].

На думку О. Куракіна, поділ право на публічне і приватне є підґрунтям розмежування на національному рівні права цивільного та адміністративного як двох головних галузей регулятивного права. Ядром нормативної регуляції суспільних відносин є конституційне право, що є основою всіх інших галузей інститутів та норм, зокрема галузей першого рівня – цивільного адміністративного та кримінального права. [4]

Ми погоджуємося з таким підходом ученого, проте хочемо зазначити, що поряд із нормами конституційного права основою будь-якого праворегулювання є норми основоположних міжнародних правових актів та європейських, ратифікованих Україною. Особливої вагомості в цьому напрямку набувають останні після підписання та початку реальної реалізації Угоди про асоціацію України та ЄС.

Повною мірою зрозуміло, що з певною специфікою таке значення теоретичних положень розповсюджується і на суспільні відносини у сфері адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини й громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні. Відповідно звернемось до безпосереднього аналізу та класифікації нормативно-правових актів в аналізованій сфері.

Конституція України визначила, що життя, здоров'я, честь і гідність людини і громадянина визнаються найвищою соціальною цінністю в Україні [5]. Проте в умовах збройних конфліктів існує своя специфіка, яка доводить, що право на життя і здоров'я в деяких надзвичайних випадках не є абсолютним. Адже міжнародні нормативно-правові акти – Гаазькі конвенції про закони та звичаї війни 1899 і 1907 рр. – не забороняють війну як таку, а тільки обмежують засоби ведення війни щодо вбивства й виведення комбатантів противника з ладу через завдання шкоди їх здоров'ю та застосування військової сили щодо певних категорій осіб. Згідно з IV Конвенцією про закони і звичаї війни, військові закони права й обов'язки застосовуються не лише щодо армій, але й також до ополчення

та добровольчих загонів, якщо вони відповідають таким умовам: перебувають під командуванням особи, відповідальної за своїх підлеглих; мають закріплену відмітну емблему, яка може бути впізнана на відстані; відкрито носять зброю; і ведуть бойові дії відповідно до законів і звичаїв війни. У країнах, в яких ополчення або добровольчі загони становлять армію чи входять до її складу, вони включаються в категорію «армія» [6].

Женевські конвенції – це чотири міжнародних договори: про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях; про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, з складу збройних сил на морі; про поводження з військовополоненими; про захист цивільного населення під час війни. Їх називають «Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року». Вони разом зі Статутом ООН є міжнародними договорами, в яких беруть участь всі держави. Це є свідомим непорушної значущості їх норм і уособленням приналежності держави до міжнародного співтовариства. Заперечення, ігнорування фундаментальних норм, проголошених у цих конвенціях, ставить державу поза межею цивілізованого співтовариства, а дії індивіда кваліфікує як воєнні злочини поряд із агресією, геноцидом і злочинами проти людяності, які вважаються міжнародними злочинами і підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Міжнародне гуманітарне право не містить заборони на ведення війни – цю заборону містять інші норми міжнародного права. Міжнародне гуманітарне право застосовується лише в разі збройного конфлікту та створено державами саме для того, щоб накласти певні рамки на насильство під час війни, обмежити страждання, захистити жертв війни. Саме тому для досягнення мети, з якою його створили держави, міжнародне гуманітарне право не оцінює правомірність чи неправомірність збройного конфлікту, рівною мірою може застосовуватися до жертви й агресора, не потребує взаємності [7].

На вітчизняному рівні нормативне регулювання адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні здійснюється на основі низки законів України, а саме: від 6 грудня 1991 р. № 1934-ХІІ «Про Збройні Сили України від 6 грудня 1991 р. № 1934-ХІІ, від 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ

«Про Службу безпеки України», 9 квітня 1999 р. № 586-XIV «Про місцеві державні адміністрації», від 21 травня 1997 р. № 280 «Про місцеве самоврядування в Україні», 22 березня 2012 р. № 4572-VI «Про громадські об'єднання», від 18 січня 2018 р. № 2268-VII «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII «Про військово-цивільні адміністрації» та ін.

Ці джерела, нормативно-правові акти високого рівня доповнюються сотнями підзаконних нормативно-правових актів – постановами Кабінету Міністрів України, указами Президента України, наказами центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Наприклад, Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. затверджено Положення про Міністерство у справах ветеранів України, згідно з яким воно є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Основними завданнями Мінветеранів є: формування й реалізація державної політики у сфері соціального захисту ветеранів та членів їх сімей, зокрема забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а також санаторно-курортним лікуванням, житлом; надання довічних державних стипендій, щорічної виплати до 5 травня разової грошової допомоги; надання, позбавлення статусу та видання посвідчень ветеранам та особам, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; вшанування пам'яті ветеранів; забезпечення прав і свобод ветеранів та членів їх сімей; забезпечення формування і ведення Єдиного державного реєстру ветеранів війни [8].

Висновки. Отже, нормативне регулювання адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах збройних конфліктів в Україні – це процес законознавчої парламентської та розпорядчої адміністративної діяльності, що здійснюється суб'єктами правотворчості шляхом формування норм права в умовах збройного конфлікту щодо ефективного захисту прав, свобод та інтересів осіб, які постраждали внаслідок російсько-терористичної агресії.

Список використаних джерел:

1. Нормативний. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. С. 443.
2. Регулювання. Словник української мови: в 11 томах. Том 8.1977. С. 480.
3. Тарахонич Т. Види правового регулювання: теоретичні аспекти розуміння. *Часопис київського університету права*. 2014. № 4 С. 29-32
4. Куракін О. Категорія правовідносин в системі нормативного регулювання. *Право і суспільство*. 2013. № 2. С. 9-12.
5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
6. Гаазькі конвенції про закони та звичаї війни 1899 і 1907. *Енциклопедія Сучасної України: електронна версія / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=27901*
7. Міжнародне гуманітарне право. Товариство червоного Христа України. 2019. URL: <https://redcross.org.ua/ihl/general-information/>
8. Про Міністерство у справах ветеранів України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1175. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-p#Text>.
9. Про Кабінет Міністрів України. Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 13. ст.222
10. Про Збройні Сили України від 6 грудня 1991 р. № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. ст.108.

11. Про Службу безпеки України 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 27, ст.382.
12. Про місцеві державні адміністрації 9 квітня 1999 р. № 586-ХІV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20-21, ст.190.
13. Про місцеве самоврядування в Україні. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. ст.170.
14. Про громадські об'єднання 22 березня 2012 р. № 4572-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 1. ст.1.
15. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. Закон України від 18 січня 2018 р. № 2268-VII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 10. ст. 54.
16. Про військово-цивільні адміністрації Закон України від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 13. ст. 87.

УДК 342.951:343.211 (477)

Зубов О. С.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС АПАРАТУ СУДУ ТА ДЕРЖАВНОЇ СУДОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

У статті досліджено адміністративно-правовий статус апарату суду та державної судової адміністрації. Реалізація становлення та розвитку незалежної судової влади в Україні є важливим завданням для органів державного управління. Створення умов для забезпечення ефективного й доступного судового захисту прав і свобод громадян, відкритість і доступність до інформаційного простору суду, підвищення професійного рівня суддів, відповідність європейським стандартам є основою у формуванні нової судової гілки влади. Діяльність будь-якого органу, його організаційне забезпечення, зокрема й судів, здійснюється відповідним апаратом.

Адміністративно-правовий статус апарату суду та державної

судової адміністрації – це регламентований та закріплений законодавчо комплекс адміністративних повноважень, спрямований на забезпечення ефективного правосуддя в Україні.

Ключові слова: статус, адміністративне право, судоустрій, судочинство, апарат суду, судова адміністрація.

The article examines the administrative and legal status of the court staff and the state judicial administration. Implementation of the formation and development of an independent judiciary in Ukraine is an important task for public administration. Creating conditions for effective and accessible judicial protection of the rights and freedoms of citizens, openness and accessibility to the information space of the court, raising the professional level of judges, compliance with European standards are the basis for the formation of a new branch of government. The activity of any body, its organizational support, including courts, is carried out by the appropriate staff.

The administrative and legal status of the court staff and the state judicial administration is a regulated and enshrined in law set of administrative powers aimed at ensuring effective justice in Ukraine.

Key words: status, administrative law, judicial system, judicial proceedings, court staff, judicial administration.

Вступ. Реалізація становлення та розвитку незалежної судової влади в Україні є важливим завданням для органів державного управління. Створення умов для забезпечення ефективного й доступного судового захисту прав і свобод громадян, відкритість і доступність до інформаційного простору суду, підвищення професійного рівня суддів, відповідність європейським стандартам є основою у формуванні нової судової гілки влади.

В основу дослідження лягли роботи науковців з адміністративного права, а саме: В. Авер'янова, О. Бандурки, В. Бевзенка, О. Безпалової, Ю. Битяка, В. Галуцька, В. Гаращука, М. Горбач, П. Діхтієвського, А. Іванищука, В. Зуй, І. Голосніченка, С. Ківалова, В. Колпакова,

Т. Коломоєць, А. Комзюка, О. Кузьменко, А. Макаровець, Р. Мельника, О. Ульяновської, А. Селіванова тощо.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб дослідити адміністративно-правовий статус апарату суду та державної судової адміністрації.

Результати дослідження. Досліджуючи сферу забезпечення правосуддя, слід проаналізувати всі наявні суб'єкти цієї діяльності. Виходячи з конституційних основ (стаття 124), судову систему України утворюють Конституційний Суд України та суди загальної юрисдикції [1]. Органи судової влади розглядають і розв'язують конфлікти в суспільстві, й це їх головне призначення, відмінність від органів законодавчої та виконавчої влади. Забезпечуючи верховенство права в державі, суд вирішує справи згідно із законом і внутрішнім переконанням, діючи в особливій законодавчо визначеній процесуальній формі, порушення якої означає нікчемність постановленого рішення. Судова влада використовує притаманний тільки їй спосіб подолання суперечок інтересів, будучи регулятором відносин суб'єктів суспільства та забезпечуючи їх відповідність нормі права [2, с. 4-6]. Говорячи про суб'єкти, М. Горбач зазначила, що адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права – це взаємопов'язаний комплекс юридично закріплених адміністративних завдань (функцій), адміністративних прав та обов'язків, установлених на основі адміністративно-правових норм, а також адміністративно відповідального позитивного і негативного характеру (що накладається на суб'єктів адміністративного права), які мають загальний, універсальний характер для всіх однорідних учасників адміністративно-правових відносин [3, с. 74]. У своєму дослідженні Д. Баронін статус розділив на базовий та спеціальний: 1) «базовий правовий статус суду» – єдиний комплекс правових засад утворення й функціонування судів, які акумулюють в собі однакову міру так званих правових можливостей, властивих усім без винятку судовим органам. В основі такого правового статусу суду лежать уніфіковані юридичні приписи, що мають у загальному вигляді закріпити цілісну модель правового положення судів. Основним зосередженням подібних правових

приписів є насамперед Конституція й Закон України «Про судоустрій та статус суддів»; 2) «спеціальний правовий статус суду» – позначає вид і міру правових можливостей суду як учасника а) конкретних відносин, що мають місце між судами, б) суспільно-політичних відносин як елемента функціонування системи державної влади, в) процесуальних відносин; 3) «конкретний правовий статус суду» – окреслює вид і міру правових можливостей конкретного судового органу [4, с. 15].

Дослідники А. Макаровець та К. Бабенко в дослідженні статусу суду особливу увагу звертають на компетенцію та специфіку. Так, А. Макаровець указує, що головним елементом характеристики адміністративно-правового статусу апарату суду є компетенція – сукупність установлених на законодавчому рівні повноважень певного суб'єкта, визначена залежно від сфери діяльності та суспільного життя; від функції, яку має здійснювати державний орган, та яка відображається в окремому предметі відання; від певних повноважень апарату суду й конкретних меж їх поширення. До ознак компетенції апарату суду віднесено такі: 1) є індивідуальним складовим елементом адміністративного правового статусу; 2) має встановлюватися на законодавчому рівні, а її межі мають бути чітко окреслені залежно від сфери впливу органу; 3) є правовим засобом для здійснення функцій апарату суду. Адміністративно-правовий статус апарату суду визначено як його правове становище, що відображає його роль та місце в системі правовідносин, взаємозв'язок з іншими учасниками правовідносин, а також закріплює його завдання та функції, компетенцію, повноваження та юридичну відповідальність [5], а К. Бабенко пропонує виділяти такі ознаки: 1) це визначений законодавством України ієрархічний правовий рівень системи адміністративного судочинства із відповідними правами, обов'язками заснованих на рівні довіри громадян до системи адміністративного судочинства; 2) одним з елементів правового статусу адміністративних судів є правосуб'єктність; 3) правовий статус адміністративних судів складається з певних блоків – організаційного, цільового блоків і компетенції адміністративного суду, яка представляє собою сукупність прав та обов'язків суду, суддів, апарату суду; 4) у

системі адміністративних судів слід виділяти правовий статус системи адміністративного судочинства загалом, адміністративно-правовий статус окружних, апеляційних і Вищого адміністративного суду, адміністративно-правовий статус судді адміністративного суду та апарату адміністративного суду [6, с. 17].

Діяльність будь-якого органу, його організаційне забезпечення, зокрема й судів, здійснюється відповідним апаратом. Досліджуючи адміністративно-правовий статус апарату суду слід зазначити, що правовою основою є Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Аналізуючи цей законодавчий акт, слід зазначити, що залежно від території та кількості її населення залежить і кількість штатних одиниць в апараті суду. Структура і штатна чисельність апарату суду затверджується в межах видатків на утримання суду.

Будь-який суд очолює голова та його заступники. Саме особи, що перебувають на посадах, голови та його заступники здійснюють адміністративні функції. Не можемо не погодитись із Ю. Битяк, що посада – це елемент державного органу, його складова частина, наділена групою повноважень, а вже реалізація цих повноважень є професійною діяльністю осіб [7, с. 271]. Голова суду контролює ефективність діяльності апарату суду, розробляє Положення про апарат суду, що затверджується зборами суддів відповідного суду; погоджує структуру, штатну чисельність та розроблений штатний розпис у межах обсягу видатків на його утримання тощо.

Керівника апарату місцевого суду та його заступників за погодженням з головою призначає на посаду та звільняє з посади начальник відповідного територіального управління Державної судової адміністрації України. Керівника апарату апеляційного, вищого спеціалізованого суду та його заступників за погодженням з головою відповідного суду призначає на посаду та звільняє з посади Голова Державної судової адміністрації України.

Керівник апарату суду та його заступники мають посвідчення, що підтверджують їх особу й повноваження. До посади керівників виставляються певні вимоги. Так, особа, яка претендує на зайняття посади

керівника апарату суду, його заступника (заступників), має відповідати таким загальним вимогам:

– місцевого загального суду – вища освіта з освітнім ступенем магістра (або дорівняна до неї вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста), досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше одного року, вільне володіння державною мовою;

– місцевого адміністративного суду, місцевого господарського суду, апеляційного суду – вища освіта з освітнім ступенем магістра (або прирівняна до неї вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста), досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою;

– вищого спеціалізованого суду – вища освіта з освітнім ступенем магістра (або прирівняна до неї вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста), загальний стаж роботи не менше семи років; досвід роботи на посадах державної служби категорій «А» чи «Б» або на посадах не нижче керівників структурних підрозділів в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах у відповідній сфері не менш як три роки; вільне володіння державною мовою, володіння іноземною мовою, яка є однією з офіційних мов Ради Європи [8].

Таким чином, на посади голови суду та його заступників можуть претендувати тільки особи, які мають досвід роботи на посадах державної служби або органів місцевого самоврядування, або роботи на керівних посадах і володіння державною мовою. Вимог щодо відповідної освіти (юридичної) та стану здоров'я не прописується, що, на нашу думку, є дуже важливим чинником.

Законодавець передбачає, що додаткові спеціальні вимоги можуть визначатися начальником відповідного територіального управління

Державної судової адміністрації України, на зайняття посад керівника апарату апеляційного суду та його заступника – Головою Державної судової адміністрації України – на підставі типових вимог, затверджених Державною судовою адміністрацією України.

Таким чином, при призначенні особи на відповідну посаду голови або заступників апарату суду необхідно застосовувати відразу декілька нормативних актів, що, на нашу думку, викликають певну плутанину, коли можливо прописати всі необхідні кваліфікаційні вимоги в одному законодавчому акті – Законі України «Про судоустрій та статус суддів».

Іншим важливим суб'єктом для нашого дослідження є Державна судова адміністрація, яка є державним органом у системі правосуддя, що здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом. Підзвітна Вищій раді правосуддя, вона здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів. Організаційне забезпечення становлять заходи матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, організаційно-технічного характеру, ведення судової статистики, діловодства та архіву суду.

Територіальними органами ДСА України є її територіальні управління. Рішення про утворення, реорганізацію та ліквідацію територіальних управлінь, визначення їх кількості ухвалюється ДСА України за погодженням з Вищою радою правосуддя.

Основними завданнями ДСА України є:

1) організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом;

2) забезпечення належних умов діяльності судів, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування в межах повноважень, визначених законом;

3) забезпечення виконання рішень про утворення чи припинення (ліквідацію) судів у межах повноважень, визначених законом [9]. Державну судову адміністрацію очолює голова, який призначається на

посаду і звільняється з посади Вищою радою правосуддя на конкурсній основі. До посади голови чітко прописані певні обмеження – так, він не має права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, крім викладацької, наукової і творчої діяльності в позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради господарської організації, що має на меті одержання прибутку. На Голову Державної судової адміністрації України поширюються обмеження, установлені Законом України «Про запобігання корупції».

Голова Державної судової адміністрації України має першого заступника, трьох заступників, які призначаються на посаду та звільняються з посади Вищою радою правосуддя відповідно до законодавства про державну службу. Їх добір здійснюється також на конкурсній основі.

Державна судова адміністрація має право: одержувати від судів, органів суддівського самоврядування, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій усіх форм власності, а також громадян та їх об'єднань інформацію, документи, матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань і повноважень; залучати вчених, експертів, спеціалістів центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій усіх форм власності, за погодженням з їх керівниками, до розгляду питань, що належать до її повноважень, зокрема шляхом створення робочих та експертних груп.

Висновки. Таким чином, адміністративно-правовий статус апарату суду та державної судової адміністрації – це регламентований та закріплений законодавчо комплекс адміністративних повноважень, направлений на забезпечення ефективного правосуддя в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Організація судової влади в Україні / За наук. ред. А.О. Селіванова.

Київ: Юрінком Інтер, 2002.112 с.

3. Горбач М.І. Поняття адміністративно-правового статусу суб'єктів адміністративного права. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2016. Вип. 41. Т. 3. С. 70-75.

4. Баронін Д.Б. Правовий статус суду в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2015. 201 с.

5. Макаровець А. М. Адміністративно-правовий статус апарату суду в Україні. Автореф. на здоб. Наук. ступеня канд. юр. наук.12.00.07. Сумський державний університет. Суми, 2018.24 с

6. Бабенко К.А. Особливості правового статусу адміністративних судів. Форум права. 2016. № 3. С. 16-18

7. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків: Право, 2005. 304 с

8. Про затвердження Типового положення про апарат суду. Наказ Державної судової адміністрації України від 08.02.2019 № 131.URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19#Text>

9. Про затвердження Положення про Державну судову адміністрацію України Рішення Вищої Ради правосуддя від 17.01.2019 № 141/0/15-19.URL.<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr141910-19#Text>

УДК 342.951:321

Тополя Р. В.

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті сформовано поняття адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні. Доведено, що це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації на основі норм адміністративного права з метою створення належних умов для забезпечення суб'єктів обізнаними у своїй вузькій сфері особами, які мають необхідні знання для надання висновку з аналізованих питань

здійснення експертизи щодо захисту порушених прав, свобод, інтересів приватних осіб та публічного інтересу суспільства як необхідної умови вирішення суспільного спору.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративно-правове забезпечення, експерт, експертна діяльність, належні умови, поняття, суб'єкти публічної адміністрації, суспільний спір.

The article forms the concept of administrative and legal support of expert activity in Ukraine. It is proved that this is an administrative activity of subjects of public administration on the basis of norms of administrative rights aimed at creating appropriate conditions to provide subjects of expert activity with everything necessary for examination as a necessary condition for resolving a public dispute.

Key words: administrative activity, administrative and legal support, appropriate conditions, concept, expert, expert activity, public dispute, subjects of public administration.

Вступ. Держава загалом і публічна адміністрація безпосередньо зобов'язані забезпечувати права свободи та інтереси громадян та інших приватних осіб. Однак у силу різних обставин та різними суб'єктами такі чесноти часто порушуються. У цьому випадку держава за допомогою правоохоронних та інших державних органів зобов'язана відновити порушені права свободи та інтереси усіх осіб. При цьому це має робитися в такий спосіб, щоб жодна особа, яка не скоїла правопорушення, не була притягнута до юридичної відповідальності та (або) на неї не були накладені будь-які карні санкції. Одночасно всі особи, які порушували права, свободи й інтереси осіб, мають бути притягнуті юридичної відповідальності відповідно до норм матеріального та процесуального права, на них має будуть накладені юридичні санкції та вони мають відшкодувати шкоду, завдану потерпілим.

Іншими словами, винна осіб, яка скоїла юридичне правопорушення має бути доведена відповідно до норм матеріального та процесуального права. Це в більшості випадків неможливо здійснити без проведення

певного виду експертизи. В умовах сьогодення експертиза стала провідним чинником доказів і доказування у всіх без винятку видах судочинства та в багатьох видах квазісудової адміністративної діяльності.

Отже, недоліки у сфері адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності, які в першу чергу полягають у відсутності експертних установ, неналежного їх технічного обладнання, а також у браку кваліфікованих підготованих кадрів, безпосередньо призводять до порушення прав, свобод та інтересів громадян.

До адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні звертали свою увагу вчені В. Авер'янов, В. Атаманчук, В. Басай, П. Біленчук, В. Галаган, В. Галуцько, А. Гірняк, Ф. Джавадов, О. Єщук, А. Іванищук, В. Ковальова, А. Лазебний, О. Олійник, І. Пиріг, В. Ревака, О. Сабинін, М. Сегай, Е. Сімакова-Єфремян, Г. Стрілець, А. Фурман, В. Шепітько, В. Юрчишин, В. Юсупов та ін. Проте вони безпосередньо аналізованої нами проблематики не торкалися й зосереджували свої наукові пошуки на найбільш загальних спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, теорії криміналістики, теорії екпертології, доктринальних положень у цій сфері вчених та чинного законодавства сформулювати категорійне визначення адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні.

Результати дослідження. У словниках доводиться, що експертиза (фр. expertise) – це розгляд, дослідження експертом якихось справ, питань, що потребують спеціальних знань (наприклад, медична, бухгалтерська, судова експертиза) [1].

На доктринальному рівні О. Олійник доводить, що експертиза – це розгляд, дослідження експертом справ, питань, що потребують спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва тощо [2]. Більш широко А. Фурман розкриває, що експертиза (лат. expertus – «досвідчений») – це: а) фахове вивчення речових доказів чи фактів з метою з'ясування обставин і подання відповідних висновків; б) розгляд, дослідження якої-небудь справи чи якогось питання для одержання правильного висновку, винесення правильної оцінки; в) соціальна

процедура психологічного оцінювання окремих визначених ситуацій, надбань людської діяльності чи особистості, яка проводиться відповідно до поставлених замовником завдань (запиту), вимагає поглибленого дослідження експертом певних психосоціальних проблем чи питань, а відтак і його ґрунтовної теоретико-методологічної підготовки та функціональної грамотності; г) оцінювання авторитетними спеціалістами стану об'єкта чи процесу, причини виникнення події чи можливих її наслідків, а також перспектив використання речей, ресурсів чи ухвалення конкретних рішень; д) метод обґрунтування експертом реального стану справ у певній сфері суспільного життя, з'ясування ґрунтовності вирішення актуальних завдань тією чи іншою науковою дисципліною (соціологія, дидактика, психологія), а також оцінювання, що «пов'язане з побудовою системи ознак для розпізнавання, класифікації й аналізу складних інновацій, вироблення засобів вимірювання досліджуваних об'єктів при зміні довкілля, середовища» [3].

Їх доповнює І. Пиріг, який зазначає, що поняття експертної діяльності значно ширше за поняття судово-експертної діяльності. Метою експертної діяльності є всебічне, повне, об'єктивне комплексне дослідження об'єктів, у результаті чого формуються та надаються науково обґрунтовані висновки про певні їх властивості, можливість існування певних фактів, доцільність ухвалення, упровадження, використання окремих програм та інші питання, що можуть бути вирішені шляхом використання спеціальних знань. Експертна діяльність є видом діяльності, якій притаманні такі ознаки: 1) є специфічною формою людської діяльності, яка відрізняється від інших відношенням до оточуючого світу; 2) має пізнавальний дослідницький характер; 3) може проводитись у різних сферах суспільної діяльності; 4) використовує методи та методики, що не суперечать закону та нормам моралі та які ґрунтуються на сучасних досягненнях науки; 5) має на меті всебічне, повне, об'єктивне, комплексне дослідження об'єктів, процесів або явищ; 6) її результатом є отримання нової інформаційної та формування висновків. Вона є специфічним видом людської діяльності, зміст якої становить пізнання певних об'єктів,

процесів або явищ спеціальними методами з метою надання науково обґрунтованих висновків [4].

Що стосується теорії адміністративно-правового забезпечення, то законодавчого визначення воно немає. Відповідно звернемося до енциклопедичних та доктринальних положень: «забезпечувати» означає постачаючи щось у достатній кількості, задовольняти кого-, що-небудь у якихось потребах; надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування, створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [5]. На думку А. Іванищука, адміністративно-правове забезпечення – це цілеспрямований нормативно-організаційний вплив норм адміністративного права, які розвивають та уточнюють конституційні норми, що визначають теоретико-правові засади функціонування публічної влади, з метою створення належних умов для забезпечення суддями прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, публічного інтересу держави й суспільства загалом. На його погляд, за змістом адміністративно-правове забезпечення є системою норм адміністративного права, основоположних засад (концепцій, доктрин і принципів правового регулювання), адміністративно-правових відносин та адміністративного інструментарію (форм і методів адміністративної діяльності та адміністративних процедур), які в сукупності формують комплексний інститут адміністративного права, що наповнений численними вертикальними і горизонтальними зв'язками, поєднує однорідні суспільні відносини [6].

З'ясовуючи відмінності експертної та судово-експертної діяльності треба визначити, що в судово-експертній діяльності, як і в експертній, дослідження засновано на використанні знань фахівців з певної галузі знань. Водночас судово-експертна діяльність на відміну від експертної здійснюється у сфері судочинства. Як об'єкт досліджень постають речові докази за порушеною кримінальною, цивільною справою або справою про адміністративні правопорушення, що зумовлює назву експертизи «судова». Експертна діяльність як наукова категорія та вид суспільної діяльності – багатоаспектна та важлива. Невирішеними як на

теоретичному, так і на практичному рівнях залишаються питання щодо законодавчого забезпечення експертної діяльності, розроблення й уніфікації експертних методик, організації діяльності експертних установ України та багато інших [4]

Згідно із Законом України «Про судову експертизу» визначено, що судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства. Судову експертизу необхідно провести на місці події або за місцезнаходженням об'єкта дослідження, особа чи орган, які її призначили, мають забезпечити судовому експертові безперешкодний доступ до об'єкта дослідження і належні умови праці. Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених чинним законодавством України, – судові експерти, які не є працівниками зазначених установ [7]

Слово «експерт» у перекладі з латини означає «досвідчений», «обізнаний» [8]. Згідно зі спеціальним Законом від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. До проведення судових експертиз (обстежень і досліджень), крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. Судовому експерту забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або ухвалення обіцянки та пропозиції такої вигоди

для себе чи інших осіб. До фахівця у відповідній галузі знань, який проводить судову експертизу, застосовуються гарантії прав, обов'язків, відповідальності судового експерта, крім відповідальності за відмову від проведення експертизи. До державних спеціалізованих установ належать науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України. Для проведення деяких видів експертиз, які не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, за рішенням особи чи органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися крім судових експертів також інші фахівці з відповідних галузей знань [7].

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо категорійного опису адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності в Україні:

– експертиза – це розгляд, дослідження експертом якихось справ, питань, що потребують спеціальних знань – об'єктів аналізу;

– загальна адміністративна процедура експертизи складається з таких етапів: вилучення (надходження) і вивчення об'єкта експертизи; визначення методів та визначення потрібних інструментів; безпосереднього аналізу об'єкта експертизи; оцінювання результатів дослідження; формування висновку.

– метою експертної діяльності є всебічний, повний, об'єктивний комплексний аналіз об'єктів дослідження та формування на цій основі науково обґрунтованого висновку;

– висновок експертизи загалом має дати характеристику властивостей об'єкта аналізу, можливості існування певних фактів та на інші питання, що можуть бути вирішені шляхом використання спеціальних знань;

– експертна діяльність є специфічною формою людської діяльності, яка пов'язана з розв'язанням суспільного спору (у більшості випадків – юридичного спору), є спеціальною пізнавальною науково-дослідницькою

діяльністю, щоб особи, які мають певні спеціальні знання, проводили її в різних сферах суспільного життя за допомогою певних способів і науково обґрунтованої та утвердженої методики, має на меті всебічний, повний, об'єктивний, комплексний аналіз об'єктів, процесів або явищ з отриманням нової якості інформації та формуванням відповідних висновків;

– адміністративно-правове забезпечення експертної діяльності – це цілеспрямований правовий та нормативно-організаційний вплив норм адміністративного права з метою створення належних умов для забезпечення суб'єктами здійснення експертизи – експертними установами, експертами, фахівцями та ін.;

– змістом адміністративно-правового забезпечення експертної діяльності є система норм адміністративного права, основоположних засад (концепцій, доктрин і принципів правового регулювання), адміністративно-правових відносин та адміністративного інструментарію (форм і методів адміністративної діяльності та адміністративних процедур), які у сукупності формують комплексний інститут адміністративного права, що наповнений численними вертикальними й горизонтальними зв'язками, поєднує однорідні суспільні відносини;

– експерт – це досвідчений та обізнаний у своїй вузькій сфері, що має необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань;

– судово-експертна діяльність є одним із головних за значенням, найбільш законодавчо урегульованим, проте не єдиним комплексним видом експертної діяльності, поряд із ними існують інші види експертизи – зокрема наукові, освітні, культурних й історичних цінностей, медичні, публічно-управлінські антикорупційні, екологічні, правотворчі.

Отже, адміністративно-правове забезпечення експертної діяльності в Україні – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації на основі норм адміністративного права з метою створення належних умов для забезпечення суб'єктами обізнаних у своїй вузькій сфері осіб, які мають необхідні знання для надання висновку з аналізованих питань здійснення експертизи (експертних установ, експертів, фахівців, спеціалістів та ін.) щодо захисту порушених прав, свобод, інтересів

приватних осіб та публічного інтересу суспільства як необхідної умови вирішення суспільного (найбільш часто юридичного) спору.

Список використаних джерел:

1. Словник іншомовних слів / гол. ред. О. Мельничук. Київ: Київська книжкова фабрика, 1975. 775 с.
2. Олійник О., Галуцько В., Єщук О. Адміністративно-правове регулювання судово-експертної діяльності: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 224 с.
3. Фурман А., Гірняк А. Психодидактична експертиза модульно-розвивальних підручників: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2009 312 с.
4. Пиріг І. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2015. 432 с.
5. Словник української мови: в 11 томах. Том 3. 1972. С. 18.
6. Іванищук А. Адміністративно-правове забезпечення судової влади в Україні: монографія. Київ; Херсон: Грінь Д. С., 2015. 434 с.
7. Про судову експертизу. Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. ст.232.
8. Сабинін О. Експертиза починається з експерта. Охорона праці: науково-виробничий журнал. 2013. № 9. С. 28-29.
9. Атаманчук В. Термінологія криміналістичних експертиз: сучасні проблеми вивчення та практичного використання: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2012. 16 с.
10. Басай В. Основи криміналістичної одорології: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 31 с.
11. Галаган В. Правові та криміналістичні проблеми вдосконалення кримінально-процесуальної діяльності (на матеріалах органів внутрішніх справ України): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2003. 439 с.

12. Джавадов Ф. Концептуальні основи розвитку судової експертизи в сучасних умовах : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ: НАВС України, 2000. 30 с.
13. Ковальова В. Шляхи удосконалення організації діяльності експертно-криміналістичної служби МВС України: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2001. 17 с.
14. Криміналістика : підручник / за ред. В. Шепітька. Київ: Видавничій Дім «Ін Юре», 2001. –684 с.
15. Криміналістика: підручник / за ред. П. Біленчука. Київ: Атіка, 2001. 544 с.
16. Лазебний А. Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень проти громадського порядку: дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. Ірпінь, 2016. 227 с.
17. Ревака В. Форми використання спеціальних пізнань у досудовому провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків : Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2006. 206 с.
18. Сегай М. Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність. Вісник Академії правових наук. 2003. № 2-3. С. 740-762.
19. Сімакова-Єфремян Е. Теоретико-правові та методологічні засади комплексних судово-експертних досліджень: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 40 с.
20. Стрілець Г. Генезис системи судово-експертних установ в Україні та напрями їх діяльності: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2009. 16 с.
21. Тертишник В., Слинко С. Теория доказательств. Харьков, 1998. 233 с.
22. Юрчишин В. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному процесі України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний ун-т ім. В. Стефаника, 2007. 227 с.
23. Юсупов В. Становлення та розвиток судової експертології. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2010. Випуск 10. С. 186-192.

УДК 342.9:34.08(477)

Яра О. С.

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ ЮРИДИЧНИХ
ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ**

У статті з'ясовано адміністративно-правового статус науково-педагогічного працівника в Україні. Доведено, що це система юридичних чинників, які характеризують їх головну роль у навчальному, виховному та науковому процесах навчання студентів, яка складається з їх адміністративних обов'язків і прав, гарантій та професійних й освітянських культурних цінностей.

Ключові слова: адміністративні обов'язки, адміністративно-правовий статус, виховання, гарантії, культурні цінності, навчання, наука, науково-педагогічний працівник, студент.

The article clarifies the administrative and legal status of a research and teaching staff in Ukraine. It is proved that it is a system of legal factors that characterize their main role in the educational, upbringing and scientific processes of students' education, which consists of their administrative responsibilities and rights, guarantees and professional and educational cultural values.

Key words: administrative and legal status, administrative responsibilities, cultural values, education, guarantees, science, scientific and pedagogical worker, student, teaching.

Вступ. Розвиток системи вищої юридичної освіти здійснюється не в якійсь безособовій формі, а безпосередньо високопрофесійними особами, які мають відповідні наукові й педагогічні знання із належним рівнем їх формалізації. Такі особи отримали лаконічну назву «науково-педагогічні працівники».

У сучасних умовах відбувається плідний розвиток вищої юридичної освіти в Україні, серцевиною якого є повноцінне утвердження в ньому європейських цінностей, Болонського освітнього процесу та юридичних цінностей Ради Європи, вершиною практичного втілення яких є рішення Європейського суду з прав людини.

Усе це вимагає по-новому поглянути на адміністративно-правовий статус науково-педагогічних працівників вищих юридичних закладів України на сучасному етапі розвитку нашого суспільства.

До проблеми адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні звертали свої наукові погляди вітчизняні вчені В. Бачинін, О. Бондаренко, Н. Бондарчук, І. Булик, О. Внукова, В. Галуцько, О. Гладкая, І. Голобенко, К. Грищенко, Н. Гітун, Н. Губерська, Г. Драйден, І. Драч, В. Дейнека, І. Зайченко, А. Іванищук, Н. Коротка, М. Курко, Т. Кучера, М. Мартинов, А. Маслова, Р. Мельник, Л. Миськів, О. Львова, В. Пальчиков, В. Селюков, Л. Насонова, Н. Пархоменко, О. Правоторова, Л. Подимова, О. Ортинський, С. Сливка, О. Скочиляс-Павлів, О. Хохленко, І. Хохлова, Т. Тарахонич, І. Тикович, С. Цигульов, Ю. Шемчушенка, А. Шпак, В. Юровська, М. Фіцула, С. Яровий та ін. Проте вони аналізовану нами проблематику безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки та більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних поглядів на цю проблематику вчених-адміністративістів, чинного законодавства з'ясувати адміністративно-правовий статус науково-педагогічних працівників вищих юридичних закладів України.

Результати дослідження. Організація навчально-виховного процесу юридичних спеціальностей безпосередньо залежить від суб'єктів педагогічного впливу – учених-юристів і педагогічних працівників. Погляди щодо місця й ролі науково-педагогічного працівника вищої школи, вимоги до його професійного рівня, особистісних рис змінювалися в тандемі з формуванням і розвитком вищої юридичної школи та

суспільства загалом [1]. Згідно зі спеціальним вищим освітнім Законом від 1 липня 2014 р. № 1556-VII науково-педагогічні працівники – це особи, які за основним місцем роботи в закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність [2].

Адміністративно правовий статус науково-педагогічних працівників є зобов'язаним перед студентами та суспільством. Одночасно власники вищих навчальних юридичних закладів мають створити всі умови для якісного здійснення навчального процесу та матеріально-фінансового забезпечення науково-педагогічних працівників.

При цьому треба розуміти, що сам по собі правовий статус науково-педагогічного працівника не є унікальним, феноменом у цій царині є категорія «викладач» як більш загальна та універсальна, під якою розуміється працівник вищої, середньої спеціальної або загальноосвітньої школи, який викладає якийсь навчальний предмет (дисципліну), штатна посада у вищому навчальному закладі й середніх спеціальних навчальних закладах [3.]

Ураховуючи зобов'язаність викладачів перед студентами, розпочнемо аналіз їхнього адміністративно-правового статусу саме з їх адміністративних обов'язків, під якими в теорії адміністративного права розуміють сукупність зобов'язань суб'єктів права, які встановлені нормами адміністративного права, або зобов'язання суб'єкта владних повноважень, яке визначено нормами конституційного чи іншої галузі права, – наприклад, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України ст. 19 Конституції України [4].

Отже, виходячи з теорії педагогіки вищої освіти та чинного законодавства, до адміністративних обов'язків науково-педагогічних працівників слід віднести: забезпечення викладання на високому науково-теоретичному й методичному рівні навчальних дисциплін відповідної освітньої програми за спеціальністю, провадити наукову діяльність; підвищення професійний рівень, педагогічну майстерність, наукову

кваліфікацію; дотримання норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, прищеплювати їм любов до України, виховувати їх у душі українського патріотизму і поваги до державних символів України; дотримання в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечення її дотримання здобувачами вищої освіти; розвивати в осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, самостійність, ініціативу, творчі здібності; дотримуватися статуту закладу вищої освіти, законів, інших нормативно-правових актів [1; 2].

Для виконання цих адміністративних обов'язків науково-педагогічні працівники мають право на академічну свободу, що реалізується в інтересах особи, суспільства та людства загалом; на академічну мобільність для провадження професійної діяльності; на захист професійної честі та гідності; брати участь в управлінні вищим навчальним закладом, зокрема обирати та бути обраним до вищого органу громадського самоврядування, вченої ради вищого навчального закладу чи його структурного підрозділу; обирати методи та засоби навчання, що забезпечують високу якість навчального процесу; на забезпечення створення відповідних умов праці, підвищення свого професійного рівня, організацію відпочинку та побуту, встановлених законодавством, нормативними актами вищого юридичного навчального закладу, умовами індивідуального трудового договору та колективного договору; безоплатно користуватися бібліотечними, інформаційними ресурсами, послугами навчальних, наукових, спортивних, культурно-освітніх підрозділів вищого навчального закладу; на захист права інтелектуальної власності; на підвищення кваліфікації та стажування не рідше одного разу на п'ять років; одержувати житло, зокрема службове, в установленому законодавством порядку; отримувати пільгові довгострокові кредити на будівництво (реконструкцію) і придбання житла в установленому законодавством порядку; брати участь в об'єднаннях громадян; на соціальне та пенсійне забезпечення в установленому законодавством порядку [2].

Гарантії науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів полягають у тому, що власники вищих навчальних закладів мають створювати належні умови для праці, підвищення кваліфікації, організації побуту, відпочинку та медичного обслуговування, зокрема викладачам з інвалідністю; виплачуються в разі втрати роботи компенсації відповідно до законодавства. Науково-педагогічним, науковим і педагогічним працівникам вищих навчальних закладів установлюються доплати за науковий ступінь доктора філософії та доктора наук у розмірах відповідно 15 та 20 відсотків посадового окладу, а також за вчене звання доцента і старшого дослідника – 25 відсотків посадового окладу, професора – 33 відсотки посадового окладу. Вищий навчальний заклад може встановити більший розмір доплат за рахунок власних надходжень [1;2].

Крім того, на наш погляд, невід'ємним елементом адміністративно-правового статусу науково-педагогічного працівника вищого юридичного навчання в закладах є професійно-освітня культура як система і водночас її елемент, особистісне утворення, діалектично інтегрована єдність педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і вдосконалюються в різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх. Професійно-освітня культура науково-педагогічного працівника передбачає: самовдосконалення неповторної творчої індивідуальності (духовність, духовна культура, гуманістична спрямованість); усвідомлення своєї неповторності, унікальності в порівнянні себе з іншими індивідуальностями; чіткі цілі й мотиви власного саморозвитку; самоствердження й усвідомлення своєї компетентності, яку забезпечує система знань і умінь, переконань; самореалізація себе у певних видах діяльності; цілісність і гармонійна єдність індивідуальних властивостей (креативність); динамічність і неперервність саморозвитку, постійну роботу над собою з метою зростання рівня професійно-педагогічної культури; усвідомлення власної значущості в особистому, професійному і соціальному аспектах [5].

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо адміністративно-правового статусу науково-педагогічного працівника вищих юридичних закладів України:

– організація навчально-виховного процесу юридичних спеціальностей безпосередньо залежить від суб'єктів педагогічного впливу – науково-педагогічних працівників, посади яких можуть обіймати високоморальні, патріотично налаштовані, підготовлені освітяни, які є вченими, основним завданням яких є здійснення навчальної, методичної, наукової, виховної та організаційної діяльності;

– адміністративно-правовий статус науково-педагогічних працівників є зобов'язаним перед студентами та суспільством, одночасно власники вищих навчальних юридичних закладів є зобов'язаними перед науково-педагогічними працівниками і мають створити всі умови для якісного здійснення ними навчального процесу та матеріально-фінансового забезпечення;

– адміністративно-правовий статус науково-педагогічного працівника є похідним від правового статусу викладача як більш загальної та універсальною категорії, під якою розуміють працівника освіти, який викладає навчальний предмет (дисципліну) та займає штатну посаду в навчальному закладі;

– науково-педагогічний працівник має задовольняти вимогам щодо високої професійної компетентності, творчого спрямовано на майбутнє мислення, педагогічної культури володіння мовами, інформаційними технологіями, мати стійку система національних і загальнолюдських духовно-моральних цінностей;

– адміністративними обов'язками науково-педагогічного працівника вищих юридичних закладів є сукупність їх зобов'язань перед студентами, суспільством і власниками вищих юридичних закладів, визначених нормами адміністративного права щодо якісного забезпечення навчального і виховного процесів та розвитку вітчизняної науки;

– до адміністративних обов'язків науково-педагогічних працівників вищих юридичних навчальних закладів належать, забезпечення викладання на високому науково-теоретичному і методичному рівнях,

здійснення наукової юридичної діяльності, дотримання норм педагогічної етики, моралі, повага до гідності студентів та інших учасників навчального процесу;

– адміністративні права науково-педагогічних працівників вищих юридичних навчальних закладів України полягають в тому, що вони мають право на академічну свободу, захист своєї професійної честі та гідності та ін.;

– гарантії науково-педагогічним працівникам вищих навчальних юридичних закладів полягають у тому, що їм мають бути створені належні умови для праці, підвищення кваліфікації, організації побуту, відпочинку та ін.;

– професійно-освітянська культура науково-педагогічних працівників вищих юридичних навчальних закладів передбачає самовдосконалення неповторної творчої індивідуальності, усвідомлення своєї неповторності, унікальності та власної значущості в особистому, професійному і соціальному житті.

Отже, адміністративно-правовий статус науково-педагогічного працівника в Україні – це система юридичних чинників, які характеризують головну роль науково-педагогічного працівника в навчальному, виховному та науковому процесах навчання студентів, яка складається з їх адміністративних обов'язків і прав, гарантів і професійно-освітянської культури.

Список використаних джерел:

1. Гладуш В., Лисенко Г. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія: навч. посіб. Дніпро, 2014. 416 с.
2. Про вищу освіту. Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради. 2014. № 37-38. ст. 2004
3. Калашнікова Л., Жерновникова О. Педагогіка вищої школи у схемах і таблицях: навчальний посібник. Харків, 2016. 260 с.
4. Немченко С., Немченко Г, Голік О., Лебідь О. Педагогіка вищої школи: підручник. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2014. 534 с.

5. Галунько В. Адміністративні права і обов'язки: словник термінів. Академія адміністративно правових наук. 2017. URL: <http://www.ssaals.com.ua/?p=4352>

6. Головенкін В. Педагогіка вищої школи: підручник. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.

7. Рудич М.В. Вища освіта як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Вісник університету «Україна» :Серія «Право». 2011. № 2. С.71-74.

8. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: «Академвидав», 2006. 352 с.

9. Про освіту. Закон України 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 38-39. ст. 380;

10. Чижмарь К. Наукова-практичний коментар Закону України "Про вищу освіту". Київ: Видавництво "Професіонал", 2019. 360 с.

УДК 342.9: 347.961

Розсоха С. С.

СУТНІСТЬ ГАРАНТІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті визначено гарантії нотаріальної діяльності як інструменти забезпечення нотаріальної діяльності, які нормативно регламентуються в спеціальному національному законодавстві та міжнародних стандартах для ефективної реалізації функціональних завдань нотаріусами, захисту їх правового становища, оптимального та належного упорядкування правовідносин у сфері нотаріату для забезпечення можливості використовувати суб'єктами нотаріальної діяльності, надані їм законні права та реалізовувати покладені на них юридичні обов'язки.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, Міністерство юстиції України, нормативне забезпечення, нормативно-

правовий акт нотаріат, право на зайняття нотаріальною діяльністю в Україні.

The article identifies guarantees of notarial activity as tools for ensuring notarial activity, which are regulated in special national legislation and international standards for effective implementation of functional tasks by notaries, protection of their legal status, optimal and proper regulation of legal relations in the field of notaries activities granted them legal rights and exercise their legal obligations.

Key words: *administrative-legal regulation, Ministry of Justice of Ukraine, normative support, legal acts, notary, right to engage in notarial activity in Ukraine.*

Вступ. Людина існує в соціумі і виконує соціальне призначення в різних сферах життєдіяльності за допомогою встановлення соціальних зв'язків із метою реалізації законних прав. Але важлива не тільки регламентація різних груп прав, а й перш за все забезпечення їх функціональності, що досягається за допомогою реалізації системи юридичних гарантій, передбачених державним законодавством. Нормативне забезпечення юридичних гарантій реалізації прав, свобод і законних інтересів – це важлива частина будь-якої галузі права та діяльності суб'єктів права, зокрема і нотаріусів [11, с. 7-10].

Нотаріальну діяльність з позиції адміністративного права системно вивчали у своїх наукових роботах такі вчені, як Т. Білоус, М. Глобінець, А. Гуледза, Г. Гулевська, Н. Гриців, Л. Данюк, А. Денисова, М. Долинська, К. Досінчук, Н. Ільєва, Е. Женеску, Д. Журавльов, Н. Карнарук, У. Кінаш, С. Ковальчук, І. Когутич, О. Красногор, Т. Курило, О. Мартинюк, І. Орловська, У. Палієнко, В. Тищенко, К. Чижмарь, В. Черниш, О. Чудний, К. Федорова та інші. Однак проблема належного забезпечення нотаріату в Україні й донині вимагає все нових наукових досліджень і практичних узагальнень.

Постановка завдання. Метою статті є системний аналіз норм законодавства, наукових бачень і позицій, результат якого дозволить

сформувати сутність гарантій адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні.

Результати дослідження. Теоретик О. Скакун під гарантіями прав, свобод і обов'язків людини і громадянина визначає систему соціально-економічних, політичних, юридичних умов, способів і засобів, що забезпечують їх фактичну реалізацію, охорону і надійний захист. Коли немає гарантій, то права, свободи та обов'язки людини і громадянина приймають форму заяв про наміри [10, с. 140].

Г. Пономаренко вважає, що юридичні гарантії – це відображені в нормативно-правових актах, які ухвалюються уповноваженими на те державними органами і являють собою сукупність умов, способів та засобів, за допомогою яких визначаються умови і порядок реалізації, здійснення прав і свобод особи, а також їх охорона, захист і відновлення в разі порушення [7, с. 37]. О. Антон вважає, що для більш глибокого дослідження поняття юридичних гарантій слід розглядати їх у двох значеннях – широкому й вузькому. Юридичні гарантії в широкому сенсі – це складна категорія, яка охоплює собою норми права і діяльність державних органів, громадських організацій та їх посадових осіб. Юридичні гарантії у вузькому сенсі представляють собою систему норм права, призначенням яких є забезпечення уповноваженим суб'єктам реалізацію їхніх прав [11, с. 185].

О. Міцкевич вказує, що юридичні гарантії – це встановлений державою порядок діяльності державних органів та установ, громадських організацій, спрямований на попередження й припинення посягань на права громадян, на відновлення цих прав і залучення до відповідальності за порушення цих прав [9, с. 16]. У свою чергу М. Малєїн юридичні гарантії визначає як норми права, які передбачають у своїй сукупності правовий механізм, що має сприяти реалізації законів. Якісна характеристика юридичних гарантій передбачає оцінку всієї чинної системи права загалом із точки зору повноти охоплення правовим інструментарієм усіх найбільш важливих взаємовідносин державних органів і громадян, а також громадян між собою [8, с. 43].

Щодо поняття «гарантії нотаріальної діяльності», то В. Баранкова зазначає, що гарантії нотаріальної діяльності – це сукупність вимог до здійснення нотаріальної діяльності, які забезпечують виконання її завдань і відбивають її сутність. Гарантії нотаріальної діяльності становлять закріплені нормами нотаріального права комплекс заходів і засобів, що мають забезпечити всім суб'єктам нотаріальних правовідносин можливість використовувати надані їм права та виконувати покладені на них обов'язки. Гарантії нотаріальної діяльності спрямовані на те, щоб забезпечити дотримання прав заінтересованих осіб, а також відповідний статус нотаріуса в межах нотаріальних процесуальних правовідносин як суб'єкта – носія публічної влади і одночасно незалежного арбітра, юридичного радника сторін. Гарантії нотаріальної діяльності однаково важливі для всіх учасників нотаріальних правовідносин, оскільки мають забезпечити дотримання й виключити можливість порушення їхніх прав [6].

К. Досінчук вважає, що юридичними гарантіями організації нотаріату в Україні є встановлені в Конституції та законах України правові засоби, які спрямовані на забезпечення організації та функціонування системи нотаріату, його самостійність та ефективність. Складовою забезпечення діяльності нотаріату в Україні є сукупність певних гарантій (загальних і спеціальних) та здійснюване державою за допомогою правових приписів і засобів упорядкування суспільних відносин у сфері нотаріату щодо їх юридичного закріплення, реалізації, контролю, охорони та захисту [4, с. 211].

М. Бондарєва вважає, що система гарантій нотаріальної діяльності є одним з елементів нормального функціонування інституції нотаріату, який формується за рахунок детальної правової регламентації кожної з обставин, які забезпечують належну реалізацію наданих прав і виконання обов'язків всіма суб'єктами нотаріальних правовідносин. Тільки чітко вибудована система гарантій нотаріальної процесуальної діяльності може забезпечити повноту та належність реалізації прав осіб, які вчиняють нотаріальну дію або беруть участь у її вчиненні [2, с. 79-82].

К. Чижмарь трактує гарантії нотаріальної діяльності з погляду кваліфікованої юридичної допомоги як юридично значущий механізм забезпечення діяльності органів нотаріату, що неухильно реалізується на основі конституційного закріплення права громадянина на кваліфіковану юридичну допомогу як на законодавчому, так і на правозастосовному рівнях [5, с. 65].

Отже, гарантії нотаріальної діяльності – це інструменти забезпечення нотаріальної діяльності, які нормативно регламентуються в спеціальному національному законодавстві та міжнародних стандартах для ефективної реалізації функціональних завдань нотаріусами, захисту їх правового становища, оптимального та належного упорядкування правовідносин у сфері нотаріату для забезпечення можливості використовувати суб'єктами нотаріальної діяльності надані їм законні права та реалізовувати покладені на них юридичні обов'язки.

Якщо визначати систему гарантій адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні, то Т. Андрейчук, ґрунтуючись на позиції О. Скакун, формує таку систему юридичних гарантій: 1) за сферою дії: міжнародні; національні; локальні; індивідуальні, 2) за підставою правового статусу особистості: загальні, спеціальні, індивідуальні, 3) за змістом: соціальні; економічні; політичні; ідеологічні; етичні, юридичні, 4) за спрямованістю: гарантії реалізації проголошених прав, свобод і законних інтересів людини в об'єктивній реальності; охорони і захисту інтересів особи, суспільства і держави, забезпечення законності та охорони правопорядку, 5) за суб'єктною приналежністю: гарантії забезпечення захисту та охорони інтересів фізичних та юридичних осіб усіх форм власності, суспільства, держави; б) за галузями права: гарантії реалізації громадянських, трудових, кримінальних, конституційних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина тощо [10, с. 140; 11, с. 7-10].

До системи гарантій нотаріальної діяльності К. Чижмарь відносить неупередженість; незалежність; керівництво лише Конституцією й законами, правовими актами органів державної влади та місцевого самоврядування, ухваленими в межах їхньої компетенції, а також

міжнародними нормативними актами; нотаріальну таємницю; судовий захист нотаріальної діяльності [5, с. 65].

Законом України «Про нотаріат» 2 вересня 1993 року № 3425-ХІІ передбачена стаття 8-1 «Гарантії нотаріальної діяльності», яка регламентує, що держава гарантує і забезпечує рівні умови доступу громадянам до зайняття нотаріальною діяльністю та рівні можливості нотаріусам в організації та здійсненні ними нотаріальної діяльності. Будь-яке втручання в діяльність нотаріуса, зокрема з метою перешкоджання виконанню ним своїх обов'язків або спонукання до вчинення ним неправомірних дій, зокрема вимагання від нього, його помічника, інших працівників, які перебувають у трудових відносинах з нотаріусом, відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, забороняється і тягне за собою відповідальність відповідно до законодавства. Обшук, виїмка, огляд робочого місця (контори) провадяться на підставі та в порядку, встановленому законом. Вилучення (виїмка) реєстрів нотаріальних дій та документів, що передані нотаріусу на зберігання в порядку, передбаченому законом, а також печатки нотаріуса не допускається. Такі реєстри нотаріальних дій, документи чи печатка нотаріуса можуть бути надані суду за мотивованою постановою суду тільки для огляду і мають бути повернуті судом негайно після огляду [1].

М. Долинська вказує, що для ефективного забезпечення нотаріальної діяльності та її складової – нотаріального процесу – необхідно до чинного українського нотаріального законодавства внести зміни, які б стосувалися трьох видів гарантій: 1) гарантій провадження нотаріального процесу щодо вчинення нотаріальних дій; 2) гарантій вчинення нотаріусами інших дій, які не є нотаріальними, з метою надання їм юридичної ймовірності; 3) гарантії вчинення дій, які прирівняні до нотаріально посвідчених, квазінотаріальними органами держави [3, с. 68–74].

М. Бондарева поділяє гарантії нотаріальної діяльності на такі групи [2, с. 79-82]:

– процедурні гарантії як сукупність правових норм, якими закріплені статус учасників нотаріального правовідношення, та порядок виникнення й розвитку такого правовідношення. До процедурних гарантій

М. Бондарєва відносить закріплення нарівні закону комплекси прав і кореспондуючих ним обов'язків учасників правовідношення, яке виникає при вчиненні нотаріального провадження, зокрема і права на оскарження відмови у вчиненні нотаріального провадження в суді; закріплені нормами права алгоритми вчинення конкретних нотаріальних проваджень – власне процедуру їх вчинення; вимоги до способу ідентифікації нотаріуса в процесі – його незалежність і неупередженість, етичність ставлення до професії і клієнта; охорона;

– організаційні гарантії, що охоплюють правила організації системи нотаріальних органів; порядку допуску до нотаріальної професії, зокрема проходження стажування, складання кваліфікаційного іспиту та видання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю; здійснення перевірок у нотаріальній діяльності; порядку заміщення нотаріуса;

– матеріальні гарантії нотаріальної діяльності, що мають забезпечувати нормальне функціонування державної нотаріальної контори, приватного нотаріуса в аспекті технічного оснащення нотаріальної діяльності, зокрема дотримання вимог, що висуваються до робочого місця приватного нотаріуса; порядків фінансування приватної нотаріальної діяльності та державних нотаріальних контор; доступу нотаріусів до реєстрів – баз даних – і забезпеченість їх бланками нотаріальних документів [2, с. 79-82].

Отже, система гарантій адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні є недостатньо стабільною та потребує нормативного вдосконалення через внесення відповідних змін і доповнень до Закону України «Про нотаріат».

Висновки. На наш погляд, гарантії нотаріальної діяльності – це інструменти забезпечення нотаріальної діяльності, які нормативно регламентуються в спеціальному національному законодавстві та міжнародних стандартах для ефективної реалізації функціональних завдань нотаріусами, захисту їх правового становища, оптимального та належного упорядкування правовідносин у сфері нотаріату для забезпечення можливості використовувати суб'єктами нотаріальної

діяльності надані їм законні права та реалізовувати покладені на них юридичні обов'язки.

Список використаних джерел:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.

2. Бондарева М. В. Гарантії нотаріальної діяльності. Університетські наукові записки. 2010. № 2. С. 79-82.

3. Долинська М. Гарантії нотаріального процесу як складові гарантії нотаріальної діяльності в Україні. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки. 2018. № 894. С. 68-74.

4. Досінчук К. Гарантії забезпечення діяльності нотаріату в Україні. Публічне право. 2014. № 3. С. 206-212.

5. Чижмарь К. І. Гарантії нотаріальної діяльності: деякі питання теорії та практики. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 4. С. 61–65.

6. Баранкова В. В. Гарантії нотаріальної діяльності. Realllook. 2018. URL: <http://www.realllook.com.ua/4839/garanti%D1%97-notarialno%D1%97-diyalnosti/>

7. Пономаренко А. В. Поняття "юридичні гарантії" в трудовому праві. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Право". 2013. Вип. 20. С. 37-41.

8. Малєин Н. С. Охрана прав личности советским законодательством / Отв. ред. А.И. Масляев. М.: Наука, 1985. 165 с.

9. Мицкевич А. В. О гарантиях прав и свобод советских граждан в общенародном социальном государстве. Советское государство и право. 1963. № 8. С. 15–21.

10. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / Пер. з рос. Харків: Консум., 2001. 656 с.

11. Антон О. А. Юридичні гарантії в трудовому праві. Університетські наукові записки. 2005. № 3 (15). С. 185–190.

11. Андрейчук Т. В. Щодо поняття і значення юридичних гарантій в трудовому праві. Форум права. 2013. № 4. С. 7-10.

УДК 342.56:35

Домусчі Л. В.

ПРОЦЕДУРИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ У СПРАВАХ СТОСОВНО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ ОСІБ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті визначено, що процедури в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні – це офіційно встановлені покрокові правила поведінки призначені для розгляду та розв'язання справи стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень у судовому порядку та притягнення осіб до адміністративної відповідальності у законному на це порядку.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративно-правові норми, влада, процедура, рішення, суб'єкт, судове оскарження.

The article stipulates that the procedures in the administrative process in cases of appealing against decisions of subjects of power to bring persons to administrative responsibility in Ukraine are officially established step-by-step rules of conduct designed to consider and resolve cases concerning appeals against decisions of subjects of power. in court and bringing persons to administrative responsibility in a lawful manner.

Key words: administrative responsibility, administrative legal norms, power, procedure, decision, subject, court appeal.

Вступ. На сьогоднішній день, сучасні публічно-правові процеси в нашій державі вимагають детального врегулювання на законодавчому рівні, крім того встановлення чітких позицій щодо тих чи інших сфер, які є необхідними для подальшого формування громадянського суспільства на демократичних засадах. Тому, реалізація громадянами права на оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності для їх особистих інтересів має велике значення.

Зокрема, адміністративні процедури в цій сфері закріплені в основах законодавства України. Захист основоположних прав, свобод та законних інтересів громадян є основою кожної демократичної держави, однак не кожен громадянин знає як правильно захистити власні чесноти. Тому, якраз процедури в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні є основоположними чинниками на які слід звернути увагу при їх захисті. Кожен громадянин, стикався з порушенням власних прав свобод та законних інтересів не тільки з боку інших осіб а й з боку державних органів а й їх посадових осіб, відповідно держава забезпечує сама себе від посягань на ці сфери.

Тому, для забезпечення цих аспектів й використовуються процедури в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні.

Огляд останніх досліджень. До проблеми процедур адміністративного процесу у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні звертали свою увагу вчені-адміністративісти: В. Авер'янов, В. Басс, Ю. Битяк, В. Галуцько В., М. Дамірчиєв, П. Дітєвський, В. Заросило, В. Колпаков, О. Кузьменко, Р. Мельник, А. Нонко, О. Радишевська, С. Стеценко, В. Ткаченка, О. Тихомиров, Т. Цуркан, В. Шкарупа та ін. Проте вони не зосереджували свої наукові пошуки на проблемі компаративістичної характеристики у цій сфері.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі праць вчених-юристів визначити та окреслити основні процедури адміністративного процесу у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні.

Результати дослідження. Виклад основних положень. Відповідно до тлумачного словника української мови, процедура - це офіційно встановлений чи узвичаєний порядок здійснення, виконання або оформлення чого-небудь [1].

Адміністративна процедура – це встановлений порядок розгляду та розв'язання справи (модель провадження), а провадження – це вже власне

розгляд та розв'язання конкретної справи. Поняття адміністративної процедури пов'язане із науковою дискусією про зміст адміністративної юстиції та розуміння поняття адміністративного процесу. Адміністративна процедура – це встановлений нормами адміністративного процесуального права порядок діяльності суб'єктів правовідносин щодо реалізації нормативно-правового регулювання у сфері державного управління та розгляду і вирішення конкретних адміністративних справ [4].

Вищевказані поняття є основою для нашого дослідження, яке має високу велику кількість відвідних понять.

Предметом процедури загального адміністративного оскарження є усі публічно-правові спори щодо порушення прав чи законних інтересів при здійсненні публічного управління, крім тих спорів, для вирішення яких встановлено процедури спеціального адміністративного оскарження. Процедура загального адміністративного оскарження врегульована Законом України «Про звернення громадян». Відповідно до даного закону, правом на адміністративне оскарження будь-яких рішень, дій и бездіяльності органів публічного управління наділено лише фізичних осіб. Юридичні особи позбавлені такого загального права і можуть оскаржувати у позасудовому порядку лише певні рішення органів публічного управління у випадках прямо передбачених законом, у порядку спеціального оскарження. В усіх інших випадках юридичні особи не мають права на адміністративне оскарження і реалізують своє право на оскарження лише через звернення до суду [3].

Наявність різнорівневих, за юридичною силою, нормативних актів, що регламентують порядок адміністративного оскарження зумовлює необхідність вирішення питання диференціації нормативного матеріалу, який визначає порядок оскарження. Норми, які регламентують порядок адміністративного оскарження можна умовно поділити на дві групи - «основні» і «обслуговуючі». Основні правила адміністративного провадження за скаргою, закріплюють процесуальний статус його учасників тощо. Фіксування таких норм є найбільш доцільним та об'єктивно необхідним, враховуючи вимогу ч. 2 ст. 19 Конституції України, згідно якої «органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб передбачені Конституцією та законами України» саме на

законодавчому рівні. Другі - виконують «обслуговуючу» функцію відносно першої групи норм, зокрема, визначають порядок ведення діловодства за скаргами суб'єктів звернення [3].

Таким чином, процедури в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні – це офіційно встановлені покрокові правила поведінки призначені для розгляду та розв'язання справи стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень у судовому порядку та притягнення осіб до адміністративної відповідальності у законному на це порядку.

Крім того, вимагає уточнення питання щодо необхідності правової регламентації окремих відносин організаційного характеру, що виникають у процесі розгляду та вирішення скарг. У якості юридичних гарантій, які забезпечують процедуру розгляду скарги можна розглядати положення такого плану: «Для перевірки скарги, керівником державного органу повинен призначатися певний строк, для того, щоб скарга була остаточно вирішена в термін передбачений законом» [2].

Так, наприклад у своїй праці професор В. Галуцько розглянув процедури притягнення до адміністративної відповідальності. КУпАП передбачає, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Виходячи з цього, доцільно орієнтуватись на процедуру притягнення особи до адміністративної відповідальності. У тих випадках, коли йдеться про неефективність заходів адміністративного попередження, заходів адміністративного припинення щодо поведінки певної особи, що призводить до порушення чинних правил і норм, на перший план виходить адміністративна відповідальність. Її доречно сприймати як намагання з боку держави вплинути на ситуацію, за якої певна фізична або юридична особа порушує встановлені державою норми адміністративного права [2].

Загалом, інститут притягнення до адміністративної відповідальності є ключовою рушійною силою, яка в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень виступає як

захист громадян від незаконних дій чи бездіяльності посадових осіб.

Метою такого впливу є виховання особи, яка вчинила правопорушення, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так й іншими особами. Для реалізації такого впливу держава легітимно застосовує апарат примусу, використовує певні матеріальні ресурси, загалом реалізує норми права, що регламентують процедури притягнення винної особи до адміністративної відповідальності. Адміністративна відповідальність є одним із варіантів юридичної відповідальності взагалі. Слід відзначити, що в суспільному житті зазначений вид відповідальності є найбільш часто вживаним. У відсотковому вимірі, порівняно з кримінальною та цивільно-правовою відповідальністю, адміністративна застосовується в державі найчастіше. Щороку в державі фіксується декілька мільйонів випадків притягнення до адміністративної відповідальності. Це пов'язано як із широтою регульовального спектру норм адміністративного права, так і з відносною простотою притягнення до відповідальності та накладення адміністративних стягнень. Автор визначив, що процедури притягнення до адміністративної відповідальності – це встановлений чинним законодавством порядок втручальної діяльності суб'єктів публічного адміністрування, що полягає в точному неухильному дотриманні порядку розгляду справ щодо притягнення до відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення [2].

Крім того, відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України - процедура врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про її проведення. Строк проведення врегулювання спору за участю судді продовженню не підлягає (ст. 187). Припинення врегулювання спору за участю судді, врегулювання спору за участю судді припиняється: 1) у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді; 2) у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді; 3) за ініціативою судді у разі затягування процедури врегулювання спору будь-якою зі сторін; 4) у разі досягнення сторонами примирення та звернення до суду із заявою про примирення або звернення позивача до суду із заявою про залишення позовної заяви без розгляду або в разі відмови позивача від позову чи

визнання позову відповідачем (ст.188) [5].

Таким чином, процедура врегулювання спору за участю судді є основним важелем в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні.

Предметне коло адміністративного оскарження обіймає рішення, процедурні рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів надання адміністративних послуг, здійснення публічного управління та правоохоронної діяльності (або їх посадових осіб чи адміністраторів), які, на думку зацікавленої фізичної чи юридичної особи (осіб), призвели до порушення її прав і свобод чи законних інтересів. Рішення може оскаржуватися через його незаконність, нікчемність або недоцільність. Розгляд скарги зазвичай відбувається в більш спрощеному порядку порівняно з розглядом позовної заяви, оскільки після адміністративного оскарження (чи навіть замість нього) фізична чи юридична особа може використати механізм судового оскарження, а адміністративне виконує швидше допоміжну, хоча й важливу роль у системі гарантій прав особи у відносинах із носіями публічної влади. З огляду на це законодавець не ставить перед собою завдання встановити складне формалізоване регулювання процедури розгляду такої скарги [2].

Так згідно із ч. 1 ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси. Позов пред'являється шляхом подання позовної заяви до суду першої інстанції. Адміністративний позов подається до адміністративного суду у формі письмової позовної заяви особисто позивачем або його представником. Позовна заява може бути надіслана до адміністративного суду поштою. Письмова позовна заява може бути складена шляхом заповнення бланка позовної заяви, наданого судом. Відповідно до ст. 106 Кодексу адміністративного судочинства України у позовній заяві зазначаються: 1) найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява; 2) ім'я (найменування) позивача, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є; 3) ім'я (найменування) відповідача, посада і місце служби посадової чи

службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі відомі; 4) зміст позовних вимог згідно з частинами четвертою і п'ятою статті 105 КУПАП і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів, - зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів; 5) у разі необхідності - клопотання про звільнення від сплати судового збору; про звільнення від оплати правової допомоги і забезпечення надання правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі у забезпеченні правової допомоги; про призначення судової експертизи; про витребування доказів; про виклик свідків тощо; 6) перелік документів та інших матеріалів, що додаються [6; 7].

Згідно із вищезазначеним, вказані адміністративні процедури, зокрема подання позовної заяви, відповідно до вимог встановлених чинним законодавством України є основним процедурним елементом на шляху до вирішення справи по суті та винесення судового рішення.

Суддя відкриває провадження в адміністративній справі на підставі позовної заяви, якщо відсутні підстави для повернення позовної заяви, залишення її без розгляду чи відмови у відкритті провадження у справі. Згідно із ст. 20 Кодексу адміністративного судочинства України місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди), а також Вищий адміністративний суд України у випадках, встановлених цим Кодексом, вирішують адміністративні справи як суди першої інстанції. Апеляційні адміністративні суди переглядають судові рішення місцевих адміністративних судів (місцевих загальних судів як адміністративних судів та окружних адміністративних судів), які знаходяться у межах їхньої територіальної юрисдикції, в апеляційному порядку як суди апеляційної інстанції. Вищий адміністративний суд України переглядає судові рішення місцевих та апеляційних адміністративних судів у касаційному порядку як суд касаційної інстанції. Верховний Суд України у випадках, установлених Кодексом адміністративного судочинства України, переглядає судові рішення адміністративних судів після їх перегляду в касаційному порядку. Відповідно до ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ

чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [6; 7].

Відповідно до вищезазначеного, процедурами в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні є: 1) подання позовної заяви встановленого вимогами КУпАП до адміністративного суду відповідної інстанції; 2) вирішення справи по суті в судовому порядку; 3) винесення судового рішення; 4) перегляд судового рішення у випадках апеляції та касації.

Висновки. Отже, процедури в адміністративному процесі у справах стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності в Україні – це офіційно встановлені покрокові правила поведінки призначені для розгляду та розв'язання справи стосовно оскарження рішень суб'єктів владних повноважень у судовому порядку та притягнення осіб до адміністративної відповідальності у законному на це порядку.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 8. 1977. Стор. 343.
2. Галуцько В., Правоторова О. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук. 2020. 466 с.
3. Оскарження рішень органів публічного управління. Головне управління юстиції в Одеській області. Методичний посібник. Одеса. 2011.
4. Адміністративні процедури. Факультет правничих наук. 2021. URL: <https://law.ukma.edu.ua/courses/administratyvni-protsedury/>
5. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст.446 Урядовий кур'єр від 17.08.2005 № 153, / 153-154
6. Судовий порядок оскарження. Державне агентство України з питань кіно. 2021. URL: <https://usfa.gov.ua/sudovyuy-poryadok-oskarzhennya>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122

УДК 342.951: 351.74

Крупицький О. С.

ЮРИДИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розкрито юридичні елементи адміністративно-правової охорони економіки України. Доведено, що це система наукових складових чинників різної юридичної природи, до яких за характером владного впливу належать предмет та об'єкт адміністративно-правової охорони економіки України. З'ясовано, що складовими предмета адміністративно-правового захисту економіки в Україні є організаційно-правовий (адміністративний) та судовий захист суб'єктів господарювання, а також забезпечення публічного інтересу держави та суспільства загалом шляхом контролю податкового навантаження, дотримання суб'єктами господарювання антимонопольного та екологічного законодавства. Об'єктом адміністративно-правової охорони економіки в Україні є суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення суб'єктами публічної адміністрації прав та інтересів суб'єктів господарювання у процесі здійснення економічної діяльності.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, бізнес, економіка, об'єкт, публічне адміністрування, система, суб'єкт, юридичний елемент.

Alexander Krupytskyi,

graduate student for the Research Institute of Public Law (Kyiv, Ukraine)

Legal elements of administrative and legal protection of the economy of Ukraine

The article discloses the legal elements of administrative and legal protection of the economy of Ukraine. It has been proven that this is a system of scientific component factors of different legal nature. The subject and object of the administrative and legal protection of the economy of Ukraine belong to the type

of power influence. It was found that the components of the subject of administrative legal protection of the economy in Ukraine are organizational legal (administrative) and judicial protection of business entities. And also, ensuring the public interest of the state and society as a whole by controlling the tax burden, compliance by business entities with antimonopoly and environmental legislation. The object of administrative and legal protection of the economy in Ukraine is social relations that arise in the sphere of ensuring the rights and interests of economic entities by subjects of public administration in the process of economic activity.

Keywords: administrative and legal protection, business, content, economy, entity, legal element, object, subject of public administration, subject, system.

Актуальність дослідження. Наукове дослідження адміністративно-правової охорони економіки України характеризується певною внутрішньою глибиною і зовнішньою поверхневою системою. У науковій літературі з погляду філософії такі чинники отримали категорійну назву «зміст і сутність». При цьому кожний зміст базується на глибинних наукових складових сутності наукової проблематики [8]. Проте суспільство загалом, громадяни та суб'єкти права в повсякденному юридичному та іншому суспільному житті стикається із зовнішнім виразом проблеми, зі змістом. Тим самим зміст адміністративно-правової охорони економіки має в Україні провідне значення для забезпечення прав, свобод та інтересів суб'єктів господарювання та публічних інтересів держави й суспільства.

Упродовж усієї історії людства бізнес та люди, які завдяки своїй підприємницькій ініціативі ставали успішними та багатими, на жаль, постійно потрапляли під грабіж із боку суб'єктів з різноманітним юридичним статусом. Це могли бути маргінальні особи, що загрожували підприємцям та самому факту існування бізнесу й бізнесменів, а також чиновники від держави, які, на перший погляд, не є такими небезпечними для осіб, які займаються бізнесом, однак через можливість здійснювати певний тиск на суб'єктів господарювання у своїй сукупності становлять неменшу небезпеку

для економіки. Іншими словами, неналежна адміністративно-правова охорона економіки призводить до зниження економічного потенціалу держави, зменшення інвестицій в бізнес і зрештою – до зменшення кількості робочих місць і зубожіння більшості населення.

Отже, економіка потребує адміністративно-правового захисту, вагоме теоретичне, правотворче та правозастосовне місце в якому відведено науковій категорії змісту адміністративно-правової охорони, яка перебуває сьогодні в умовах свого розвитку.

Огляд останніх досліджень і публікацій. До проблеми адміністративно-правової охорони економіки в Україні в тих чи інших аспектах зверталися українські вчені-адміністративісти В. Авер'янов, В. Галунько, Д. Гетьманцев, О. Данильян, П. Діхтієвський, О. Єщук, С. Короєд, О. Кузьменко, В. Курило, О. Нікітенко, А. Сірко, В. Сташис, Я. Тацій, Г. Фрідріх та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої зусилля на найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Формулювання цілей статті. *Мета статті* полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії права, економічної теорії, адміністративного права й адміністративного законодавства розкрити юридичні складові адміністративно-правової охорони економіки в Україні.

Виклад основних положень. Згідно зі словником української мови «зміст» – це те, про що говориться, розповідається де-небудь, те, що описується, зображується, суть, внутрішня особливість чого-небудь, певні властивості, характерні риси, які відрізняють таке явище, предмет від подібних явищ, предметів і т. ін., розумна основа, мета, призначення чого-небудь, перелік розділів, частин, оповідань і т. ін. [7]. На наш погляд, усі з перерахованих вище чинників енциклопедичних знань є такими, що в певному аспекті стосуються аналізованої нами проблематики.

Виходячи з такого припущення, можемо зазначити гіпотезу, що адміністративно-правовий захист економіки за змістом поділяється на опис предмета (об'єкта), мету, завдання, характерні риси та орієнтовний план

дослідження.

В інших наших працях ми довели, що адміністративно-правова охорона економіки України – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою недопущення порушення та відновлення порушеного права суб'єктів господарювання й забезпечення публічного інтересу держави, що здійснюється ними на основі реалізації норм адміністративного права.

Наш предмет дослідження класично співпадає з темою – це адміністративно-правова охорона економіки в Україні. Щодо цього необхідно додатково уточнити слушну думку О. Правотової, що адміністративно-правова охорона деякою мірою пов'язана з охоронною функцією права, проте не тотожна їй, адже до предмета адміністративно-правової охорони належать питання попередження порушеного права, а за класичним правилом охоронна функція права включається в дію вже після порушення певного нематеріального чи матеріального блага особи. Зміст адміністративно-правової охорони за методами адміністративної діяльності публічної адміністрації поділяється на три рівні: перший рівень здійснюється публічною адміністрацією у процесі запобігання правопорушенням і попередження їх: адміністративно-попереджувальна охорона або адміністративно-правова охорона в найвужчому розумінні; другий рівень адміністративно-правової охорони здійснюється публічною адміністрацією під час відновлення порушеного права: адміністративно-правовий захист, або адміністративно-правова охорона у вузькому розумінні; третій рівень – поєднання адміністративно-правової охорони першого і другого рівнів, коли публічна адміністрація комплексно здійснює попередження та відновлення порушеного права: адміністративно-правова охорона в широкому розумінні [6].

Зазначений підхід ученої буде взято нами за основу. Проте неможливо не побачити деякі теоретичні прогалини у проаналізованій вище теорії адміністративно-правової охорони – а саме неврахування адміністративно-сервісної функції адміністративного права як провідного чинника

людиноцентристської концепції. Сучасне адміністративне право, на чому наполегливо наголошував В. Авер'янов, полягає в тому, що суб'єкти публічної адміністрації мають якнайповніше забезпечувати права, свободи та інтереси приватних осіб, а не корпоративний інтерес чиновників [1; 2].

Отже, ми погоджуємося з думкою професорки О. Правоторової, що за основу класифікації змісту предметом адміністративно-правової охорони можуть навіть бути методи адміністративного права, однак вважаємо, що не тільки методи адміністративного примусу, але й методи попередження та заохочення. Крім того хочемо підкреслити, що провідну роль в описі предмета адміністративно-правової охорони економіки в Україні відіграє місце й роль суб'єкта публічної адміністрації.

Виходячи з таких наукових позицій, ми вважаємо, що складовими предмета адміністративно-правового захисту економіки в Україні за спрямуванням владного впливу є: 1) адміністративний та судовий захист суб'єктів господарювання від порушень із боку суб'єктів владних повноважень; 2) адміністративна охорона суб'єктів господарювання від приватних осіб; 3) забезпечення в адміністративний спосіб публічного інтересу держави, а саме: контролю та вжиття заходів щодо повноти та вчасності сплати податків; недопущення, присікання та вжиття заходів щодо контрабанди; дотримання суб'єктами господарювання антимонопольного, екологічного та митного законодавства.

Що стосується об'єкта адміністративно-правової охорони економіки в Україні, то це суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення суб'єктами публічної адміністрації прав та інтересів суб'єктів господарювання та публічного інтересу держави й суспільства у процесі виробництва, зберігання, реалізації товарів і послуг. Метою адміністративно-правової охорони економіки в Україні є названі вище чесноти, а саме: забезпечення прав та інтересів суб'єктів господарювання та публічного інтересу держави й суспільства загалом. Відповідно до зазначеної мети визначаються й конкретні завдання, які прямо пов'язані зі спрямуваннями владного позитивного й негативного впливу суб'єктів публічної адміністрації

на бізнес.

Здійснюючи розкриття характерних рис адміністративно-правової охорони в Україні від інших видів правової охорони, слід відзначити, що вона:

– по-перше, відрізняється від цивільно-правової охорони тим, що: 1) при вирішенні конфліктної ситуації між двома суб'єктами правових відносин охорони завжди присутній суб'єкт публічної адміністрації в певній формі; 2) цивільно-правова охорона здійснюється на основі реалізації норм приватного права, адміністративно-правова охорона публічного (адміністративно) права; 3) цивільно-правова охорона здійснюється з метою реалізації приватного інтересу, а адміністративно-правова охорона виключно забезпечує реалізацію публічного інтересу [3];

– по-друге, розмежовується з кримінально-правовою охороною з того розуміння, що адміністративно-правова та кримінально-правова охорона мають спільну публічну природу. Однак адміністративно-правова охорона є значно ширшою за обсягом і може застосовуватися як у випадку скоєння юридичного проступку, так і без нього з профілактичною попереджувальною метою. Кримінально-правова охорони застосовується виключно у випадках значної суспільної небезпеки, за посягання на суспільні економічні відносини, за які Кримінальним кодексом України передбачено кримінальну відповідальність [5];

– по-третє, не існує чітких об'єктивних підстав розмежування адміністративно-правової охорони від господарсько-правової охорони економіки, адже господарське право і процес є виключно винаходом радянської епохи, який через суб'єктивні чинники твердо утвердився в Україні [4]. Відповідно й розмежування між господарсько-правовою та адміністративно-правовою й цивільно-правовою охороною має відносний характер, у якому застосувати якісь об'єктивні критерії важко. Тому практика правозастосування пішла іншим шляхом. Якщо юридична суперечка у сфері бізнесу вирішується господарськими судами, то таку систему суспільних відносин між суб'єктами господарювання можна

переконливо відносити до господарсько-правової охорони.

Звертаючись до орієнтовного плану дослідження, повноти розкриття засадничих та інструментальних положень дослідження, його слід сформулювати з таких наукових складових: виявлення й узагальнення принципів, адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, прав і законних інтересів суб'єктів господарювання в публічно-правовій сфері, інструментарію публічного адміністрування, вдалого зарубіжного досвіду та вдосконалення адміністративно-правової охорони економіки в Україні.

Висновки. Отже, юридичними елементами адміністративно-правової охорони економіки України є система наукових чинників адміністративного права, до яких за характером владного впливу належать предмет та об'єкт дослідження. За критеріями специфікації в системі правознавства – це обов'язкова наявність зв'язку між суб'єктами господарювання, суб'єктами публічної адміністрації, який забезпечує виключний публічний інтерес на основі реалізації норм адміністративного права щодо захисту економіки України.

Література

1. Авер'янов В. Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу. *Держава та регіони. Серія «Право»*. 2010. № 2. С. 87–92..
2. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 5. С. 12–18.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; Відання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
4. Галуцько В. Застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єктів господарювання : навчальний посібник. Херсон : МУБІП, 2006. 201с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред.

В.В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків: Право, 2010. 456 с.

6. Правоторова О. Поняття та зміст адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 154-158. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/44.pd

7. Словник української мови: в 11 томах. Том 3. 1972. С. 624. <http://sum.in.ua/s/zmist>.

8. Філософія права: підручник. О. Даниляна. Харків: Право, 2009. 208 с.

9. Гетманцев Д. Стабільність та визначеність податкового права. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 84-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2016_2_20.

10. Гаєк Ф. Шлях до рабства: [в малюнках] / Фрідріх фон Гаєк ; [пер. та упоряд. Валентина Галунька] ; НДІ публ. права. Київ ; Херсон : Грінь Д., 2017. 31 с. URL:

<https://play.google.com/books/reader?id=EJI0DgAAQBAJ&pg=GBS.PA1&hl=uk>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Домусчі Людмила Василівна

науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права.

Зубов Олександр Сергійович,

кандидат юридичних наук,

здобувач наукового ступеня доктора юридичних наук

Крупицький О. С.

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

Кудін Анелія Андріївна,

аспірантка Національного університету біоресурсів і природокористування

Махмурова-Дишлюк Олена Петрівна,

кандидат юридичних наук,

докторантка Науково-дослідного інституту публічного права

Розсоха Сергій Сергійович,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

Тополя Руслан Володимирович,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

Яра Олена Сергіївна,

кандидат юридичних наук, професорка,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Випуск 2, 2020

Том 2

Відповідальний за випуск — В. В. Галуцько

Коректор: В. М. Демченко

Комп'ютерне верстання – В. М. Демченко